

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Bc. Eva Šoukalová

Evropské občanství

Diplomová práce

Vedoucí práce: doc. JUDr. Naděžda Šišková, Ph.D.

Olomouc 2011

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci na téma: Evropské občanství vypracovala samostatně a uvedla úplný seznam citované a použité literatury.

V Třebíči dne 10. listopadu 2011

podpis:

P o d ě k o v á n í

Za cenné rady a odborné vedení diplomové práce

bych chtěla poděkovat

Doc. JUDr. Naděždě Šiškové, Ph.D.

z Právnické fakulty

Univerzity Palackého v Olomouci

Obsah

ÚVOD	1
1. VZNIK EVROPSKÉHO OBČANSTVÍ	3
1.1 HISTORICKÉ PŘEDPOKLADY	3
1.2 SMLOUVA O EVROPSKÉ UNII	6
1.3 DÁNSKÁ VÝJIMKA	7
2. PRÁVA PLYNOUCÍ Z EVROPSKÉHO OBČANSTVÍ.....	10
2.1 PRÁVO NA POBYT	10
2.1.1 Ustanovení v primárním právu.....	10
2.1.2 Ustanovení v sekundárním právu	11
2.2 PASIVNÍ A AKTIVNÍ VOLEBNÍ PRÁVO	13
2.2.1 Ustanovení v primárním právu	13
2.2.2 Ustanovení v sekundárním právu	13
2.3 PRÁVO NA DIPLOMATICKOU A KONZULÁRNÍ OCHRANU.....	17
2.3.1 Ustanovení v primárním právu.....	17
2.3.2 Ustanovení v sekundárním právu	18
2.3.3 Evropská služba pro vnější činnost (ESVČ)	19
2.4 PRÁVO PETIČNÍ	20
2.4.1 Ustanovení v primárním právu.....	20
2.5 DOPLŇKOVÁ PRÁVA A POVINNOSTI.....	21
3. EVROPSKÉ OBČANSTVÍ A OCHRANA LIDSKÝCH PRÁV	24
3.1 OBSAH LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV EU	25
3.2 PŘÍNOS A BUDOUCNOST LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV EU	26
4. VLIV SOUDNÍHO DVORA EU NA OBČANSTVÍ EU.....	28
4.1 OBDOBÍ 1993-97 SOUDNÍ MINIMALISMUS	28
4.2 OBDOBÍ 1998-00 SIGNALIZOVÁNÍ ZMĚN	30
4.3 OBDOBÍ 2001-03 VYTVÁŘENÍ INSTITUCIONÁLNÍ ZMĚNY	32
4.4 DALŠÍ ROZHODNUTÍ V OBDOBÍ 2004-11	37
5. STÁTNÍ OBČANSTVÍ.....	50
5.1 STÁTNÍ OBČANSTVÍ ČR.....	52
5.1.1 Nabývání a pozbývání státního občanství ČR	52
5.1.2 Práva občanů České republiky	54
5.1.3 Povinnosti občanů České republiky	56
5.1.4 Nález Ústavního soudu České republiky o Lisabonské smlouvě.....	57
6. KOMPARACE OBČANSTVÍ STÁTNÍHO A UNIJNÍHO.....	59

7. BUDOUCNOST EVROPSKÉHO OBČANSTVÍ.....	65
ZÁVĚR	71
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	74
PRAMENY A LITERATURA.....	75
<i>Literatura .....</i>	<i>75</i>
<i>Prameny .....</i>	<i>78</i>
<i>Judikatura Soudního dvora EU.....</i>	<i>81</i>
ABSTRAKT	83
KLÍČOVÁ SLOVA	84

ÚVOD

Tématem této diplomové práce je evropské občanství jako institut *sui generis* evropského práva.

Evropská unie a vše kolem ní se dostává stále více do popředí zájmu a stále častěji se dotýká života každého občana Unie. Evropské občanství přináší občanům členských států mnoho práv, kterých mohou využít k tomu, aby byli vskutku evropskými občany, ať už si jsou toho vědomi nebo ne.

Cílem této práce je popsat vznik institutu evropského občanství od historických předpokladů a geneze vzniku tohoto pojmu. Dále vysvětlit, co se skrývá pod samotným pojmem evropského občanství, tedy jaká práva přináší, a jak se tato práva vyvíjela v průběhu let následujících po vzniku evropského občanství. Následovat bude přiblížení významných rozsudků Soudního dvora EU v této oblasti. Také bude provedeno srovnání občanství evropského s občanstvím státním na příkladu ČR. A nakonec bude uvedeno jaký je předpokládaný vývoj evropského občanství do budoucna.

Hlavním cílem této práce je ověření následující hypotézy: *Evropské občanství dosahuje úrovně státního občanství.*

V jednotlivých částech bude zodpovězeno několik výzkumných otázek, což povede k potvrzení či vyvrácení stanovené hypotézy:

- je evropské občanství koncepcí devadesátých let dvacátého století nebo starší?
- rozšiřuje občanství EU občanství státní?
- na jaké úrovni je ochrana lidských práv v EU?
- jak se SD zasadil o vývoj evropského občanství?
- jsou práva vyplývající z občanství EU srovnatelná s právy, která poskytují národní státy?

Celá práce je tematicky rozdělena do sedmi kapitol. Kapitola první je věnována vzniku evropského občanství a jeho zakotvení v komunitárním

právu. V kapitole druhé jsou popisována jednotlivá práva přiznaná evropským občanstvím a jejich specifika a vývoj. Kapitola třetí se zabývá souvislostmi mezi evropským občanstvím a ochranou lidských práv na úrovni Evropské unie. V kapitole čtvrté jsou rozebrány rozsudky Soudního dvora EU a jeho přínos k občanství EU. Kapitola pátá se věnuje občanství státnímu na příkladu ČR, zejména co se obsahu tohoto pojmu týče. Šestá kapitola porovnává občanství EU a občanství státní a vyzdvihuje rozdíly mezi nimi. V kapitole sedmé je zhodnocen přínos evropského občanství a budoucnost sjednocené Evropy a evropského občanství.

Hlavní metodou práce byla analýza příslušné odborné literatury a pramenů týkajících se evropského občanství, zejména pak literatury zahraniční, jelikož toto téma není v české odborné literatuře příliš zpracováno. Dále byly využity metody komparace a dedukce. Důležitým informačním zdrojem byly zakládající smlouvy a příslušná rozhodnutí Soudního Dvora Evropské unie ve věcech týkajících se evropského občanství.

1. VZNIK EVROPSKÉHO OBČANSTVÍ

V této kapitole bude nastíněn vznik evropského občanství a historické skutečnosti, které k tomu vedly. Cílem této kapitoly je zodpovědět otázku, zda je evropské občanství koncepcí devadesátých let dvacátého století nebo starší.

Evropské občanství bylo zavedeno Smlouvou o Evropské unii (také nazývanou Maastrichtskou smlouvou). K podpisu Smlouvy o EU (SEU) došlo 7. února 1992 v nizozemském městě Maastricht. SEU svým obsahem zavedla do práva Evropských společenství (ESUO, EHS, EURATOM) mnoho nového. Pro tuto práci je důležité především zavedení nové entity pod názvem Evropská unie (EU), a dále založení společného občanství pro všechny občany států, které jsou členy EU.¹

1.1 Historické předpoklady

Specifika společenství jako v podstatě ekonomického seskupení států měla za následek, že předmětem úpravy komunitárního práva se stávají nejen samotné členské státy, ale i fyzické a právnické osoby, které se na jejich území nacházejí. Evropský zákonodárce v první etapě nepočítal přímo se státními občany, ale především s jejich ekonomickými úlohami nebo sociálním postavením, jako jsou například „zaměstnanci“, „osoby samostatně výdělečně činné“, „poskytovatelé služeb“, „nezaměstnaní“, „důchodci“, „studenti“ apod. Římská smlouva z roku 1957² ještě nepovažovala občany členských států za „občany Společenství“, ale posuzovala je výhradně jako ekonomický faktor. Státní občané členských států vstupovali na mezinárodní scénu ve své „čisté podobě“ až na určitém stupni integrace Společenství a s jejich nástupem se jim současně přiznávala určitá práva.

Téměř až čtyřicet let po ratifikaci Římské smlouvy se zdálo přinejlepším nevyhnutelné přezkoumat, zda se evropský občan jako takový, jako „lidská bytost“, odpoutaná od svého ekonomického faktoru, může domáhat svobody pohybu a pobytu v rámci Společenství a ochrany základních práv, pouze na

¹Smlouva o Evropské Unii. Úřední věstník C 325/7, 1992.

²Smlouva o založení Evropského hospodářského společenství ze dne 25. března 1957.

základě svého postavení evropského občana. Vyvrcholením tohoto vývoje se stala Maastrichtská smlouva z roku 1992, která novelizovala Římskou smlouvu a doplnila ji o články 17 až 22 SES, týkající se občanství Evropské unie.³

Avšak podpisu a ratifikaci SEU předcházelo mnoho jednání, rozborů a aktivit, které vyústily právě ve schválení SEU a zavedení evropského občanství. Jednalo se zejména o tzv. „Evropu občanů“ v 70. letech.

O konceptu Evropy občanů se hovořilo často v 70. letech 20. století, avšak oficiálnosti nabyl až na počátku 80. let. Na Pařížském summitu Evropské rady, jenž se konal ve dnech 9. a 10. prosince 1974⁴, bylo rozhodnuto zabývat se zvláštními občanskými a politickými právy, které by mohly být uděleny občanům členských států, aby je přivedly blíže evropským institucím a politikám. O přímých volbách do Evropského parlamentu již bylo rozhodnuto a byla také navržena standardizace cestovních pasů. V červenci 1975, Evropská komise předložila Radě detailní zprávu⁵, ve které navrhovala zrušit kontroly osob na vnitřních hranicích a poskytnout stejné právo volit a kandidovat v regionálních volbách členských států. Leo Tindemans, belgický premiér, se ve své zprávě z prosince 1975⁶ neúspěšně pokusil navrhnout větší ochranu práv Evropanů. Podle návrhu Smlouvy zakládající Evropskou unii⁷, známého též jako Spinelliho plán, přijatého v únoru 1984 Evropským parlamentem, se občané členských států měli stát občany Unie s tím, že občanství Unie mělo být odvozené a závislé na občanství státním a nemohlo být získáno nezávisle. Občané Unie se pak měli účastnit politického života Unie podle této smlouvy a užívat práv, která by jim poskytoval právní systém Unie. Návrh také obsahoval petiční právo

---

³ KLUČKA, J., PECHO, P. Občianstvo v medzinárodnom a európskom práve. *Právny obzor*, 2007, č. 3, s. 210.

⁴ *Závěrečná zpráva ze zasedání Evropské rady v Paříži 1974. Meetings of the heads of state or government.* [online]. [cit. 2011-07-30]. Dostupné z <http://aei.pitt.edu/1459/01/Paris_1974.pdf>.

⁵ Commission Report on the implimentation of a Passport Union. *Zpravodaj Evropských Společenství*. Červenec 1975, příloha 7/75.

⁶ TINDEMANS, Leo. (1975) *European Union*. Report by Mr. Leo Tindemans, Prime Minister of Belgium, to the European Council. Bulletin of the European Communities, Supplement 1/76.

⁷ Návrh Smlouvy zakládající Evropskou unii. Úřední věstník Evropských Společenství C 77/33. 14. února 1984.

k EP. Unie měla bránit důstojnost jednotlivců a poskytnout každé osobě v její jurisdikci základní práva a svobody odvozené ze společných principů ústav členských států a z Evropské úmluvy o ochraně základních lidských práv a svobod.⁸

EP se snažil využít demokratické legitimacy, jež mu byla přiznána v prvních volbách a zvýšit kredit EU zespona nahoru tj. skrze volené zástupce evropských občanů a ne pomocí vládních a diplomatických iniciativ. Spinelliho návrh EP přijal v únoru 1984 velkou většinou (237 hlasů pro, 31 proti, 43 se zdrželo). Hlavním cílem bylo vytvoření federální Evropské unie na principu subsidiarity, s většinovým hlasováním v Radě jako pravidlem a s tím, že národní zájmy budou uplatňovány pouze ve výjimečných případech. Podle principu subsidiarity se měla EU zabývat jen těmi záležitostmi, ve kterých mohla být efektivnější než členský stát sám.⁹

Návrh smlouvy, který byl napsán bez jakékoliv konzultace s vládami členských států, mohl být ihned ratifikován národními parlamenty, avšak tato iniciativa nebyla následována. Žádný národní parlament se Smlouvou o EU nezabýval, kromě parlamentu italského, který vítal Spinelliho snahy. Návrh smlouvy se nedostal do popředí diskuse ani v období voleb v červnu 1984, jak Spinelli doufal.¹⁰

Na závěr summitu Evropské rady ve Fontainebleau¹¹ se hlavy států či vlád usnesly, že chtějí posílit identitu a obraz Evropy, jak mezi svými občany, tak ve světě. Pro tento účel byla založena ad hoc pracovní skupina pověřená prací na Evropě občanů. Pracovní skupině předsedal Pietro Adonnino a jeho úkolem bylo navrhnout opatření, která by posílila komunitární identitu a propagovala Evropu bez vnitřních hranic. Skupina se zaměřovala především na vylepšení volného pohybu zboží a osob a svobodného usazování v rámci Společenství. V březnu 1985 pak Adonninův výbor předložil Evropské radě

---

⁸ *Návrh Smlouvy zakládající Evropskou unii*. Úřední věstník Evropských Společenství C 77/33 ze dne 14. 2. 1984.

⁹ *The European Parliament's proposals*. [online]. European Navigator, Historical Events – 1980-1986 – Plans for a European Union-The European Parliament's Proposals [cit. 2010-04-16]. Dostupné z <www.ena.lu>.

¹⁰ *Ibid.*

¹¹ *The European Council Fontainebleau 25-26 June 1984*. [online]. [2011-07-30]. Dostupné z <http://aei.pitt.edu/1448/01/Fontainebleau__june_1994.pdf>.

svoji první zprávu¹², která obsahovala opatření k podpoře volného pohybu osob, zejména vzájemné uznávání vysokoškolských diplomů a zavedení evropského výučního listu pro všechny kvalifikované pracovníky. Druhá zpráva¹³ výboru pak byla předložena v červnu 1985. Ta se zabývala sjednocením voleb do EP, právem evropských občanů podat petici, zřízením ombudsmana a spoluprací mezi univerzitami a studentskými výměnnými programy. Avšak hlavní důraz byl kladen na společné evropské symboly, modrou vlajku se zlatými hvězdami, evropskou hymnu, poštovní známky s evropskou tematikou, standardizace poštovních poplatků uvnitř Společenství a odstranění značek celnice na vnitřních hranicích. Evropská vlajka byla oficiálně přijata v květnu 1986, první evropská řidičská oprávnění byla vydávána členskými státy od ledna 1986. V březnu 1985 pak Rada přijala princip vzájemného uznávání vysokoškolských diplomů. Také byla zavedena opatření k volnému pohybu osob, které nejsou ekonomicky činné, studentů a důchodců, a přístup k zaměstnání v národních státních službách pro všechny občany členských států.¹⁴

I když všechny tyto zmíněné návrhy a opatření nebyly uvedeny v platnost ihned, dá se říci, že směřovaly k zavedení evropského občanství.

1.2 Smlouva o Evropské unii

SEU svým obsahem pozměnila a doplnila Smlouvu o založení Evropského hospodářského společenství o nové skutečnosti a politiky. Pojem Evropské hospodářské společenství byl nahrazen pojmem Evropské společenství (ES) a především došlo k vytvoření Evropské unie založené na Evropských společenstvích a doplněné o další politiky a formy spolupráce členských zemí.¹⁵

---

¹² Report from the ad hoc Committee on a People's Europe, in *Bulletin of the European Economic Community*. March 1985, No 3, pp. 111-117. [online]. [cit. 2011-09-15]. Dostupné z <http://www.cvce.eu/obj/Report_on_a_People_s_Europe_29_March_1985-en-e5da4b30-6c79-483c-94bb-96b0fe0c6579.html>.

¹³ Report submitted to the Milan European Council (Milan, 28-29 June 1985), in *Bulletin of the European Communities*. 1985, No Supplement 7/85, pp. 18-30. [online]. [cit. 2011-09-15]. Dostupné z <http://www.cvce.eu/obj/Report_by_the_Committee_on_a_People_s_Europe_submitted_to_the_Milan_European_Council_Milan_28_and_29_June_1985-en-b6f17ee2-da21-4013-9573-c2b159f86ff5.html>.

¹⁴ Ibid.

¹⁵ *Smlouva o EU*, Úřední věstník C 325/7, 1992.

SEU také přinesla do práva EU pojem a instituci občanství EU. Do Smlouvy o ES (SES) bylo vloženo několik článků (původně 8–8e, dnes 20-24), které se týkají zavedení „občanství Unie“ (dále bude zmiňováno také jako evropské občanství).

Přesná formulace v SEU: „Zavádí se občanství Unie. Každá osoba, která má státní příslušnost členského státu, je občanem Unie.“¹⁶

Tímto ustanovením společenství dosáhlo odbourání propojení základních práv uskutečňovaných v rámci společenství s ekonomickou aktivitou státních občanů, která sloužila ve prospěch a pro rozvoj vnitřního trhu. Maastrichtská smlouva vytvořila přímou politickou vazbu mezi občany členských států a Evropskou unií. Takové propojení v rámci Evropských společenství předtím neexistovalo a jeho cílem bylo posilnit vztah příslušnosti občana k unii.¹⁷

Zavedením občanství do právního systému EU uplatnily členské státy své rozsáhlé zkušenosti z vlastního vývoje liberální demokracie, tradice, apod. Liberalismus je založen na spojení občanství a demokracie. V rámci občanství je pak nutné zajistit ochranu svobody slova, tiskovou a sdružovací. Občanství tímto syntetizuje ústavní základy Unie a pomáhá upevnit politické základy EU.¹⁸

1.3 Dánská výjimka

Co se týče postojů členských států k evropskému občanství, ne všude byla tato myšlenka přijata se stejným nadšením. Nejvyhraněnějším se stalo při schvalování SEU Dánsko, kde v prvním referendu nebyla SEU schválena (50,7% proti). Občanům Dánska se nelíbila jednak vágnost klauzule o evropském občanství a dále měli výhrady k podílení se na měnové unii. Dánsko si tedy vyžádalo výjimku, kde bylo uvedeno, že evropské občanství

---

¹⁶ Smlouva o EU, Úřední věstník C 325/7, 1992.

¹⁷ KLUČKA, J., PECHO, P. Občianstvo v medzinárodnom a európskom práve. *Právny obzor*, 2007, č. 3, s. 210.

¹⁸ BLAHOŽ, J.- KLÍMA, K. - SKÁLA, J. *Ústavní právo Evropské unie*. Dobrá Voda u Pelhřimova : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2003. s. 40.

nenahrazuje občanství dánské. Poté již v referendu druhém (53,2% pro) SEU prošla.¹⁹

Uvedená výjimka byla uvedena v protokolu vypracovaném dánskou vládou. Dánsko nahlíželo na občanství EU jako na naprosto odlišnou věc od občanství dánského, zdůvodňovalo to tím, že SEU nezakládala závazky ve smyslu národního státu, a proto se nechtělo podílet na takovém vývoji EU. Rozhodně se vyjádřilo, že občanstvím EU není možné získat občanství dánské nebo jakákoliv práva, která vyplývají z občanství dánského. Dále se Dánsko zavázalo respektovat všechna ustanovení SEU, která se týkají občanů členských států²⁰

Klauzule ve smyslu dánské výjimky se pak objevila v Amsterodamské smlouvě, kde již byla platná pro všechny státy. „V článku 17 se odstavec 1 nahrazuje tímto: Zavádí se občanství Unie. Každá osoba, která má státní příslušnost členského státu, je občanem Unie. Občanství Unie doplňuje státní příslušnost členského státu, ale nenahrazuje ji.“²¹

To, že SEU neprošla v dánském referendu hned na poprvé je důkazem toho, že ne vždy jsou občané členského státu spokojeni s tím, co vyjednají státní představitelé na úrovni EU. V případě Dánska občané přiměli záporným hlasováním v referendu vládu k hledání takového kompromisu, aby v dalším referendu mohli vyjádřit spokojenost a hlasovat kladně.

Zmíněná situace také názorně ukazuje fungování EU, tedy zejména schvalování jakýchkoliv změn zakládajících smluv. I kdybychom chtěli, tak nemůžeme nazvat tyto změny změnami ústavními, i když svojí podstatou takové jsou. EU sice nemá svoji ústavu v jednom dokumentu, ale všechny zakládající a přístupové smlouvy jsou ústavní povahy. Ústava sice byla

---

¹⁹GUILD, E. *The Legal Elements of European Identity: EU Citizenship and Migration Law*. Hague: Kluwer Law, 2004. s. 35-37.

²⁰DE GROOT, G.- R. The Relation Between The Nationality Legislation Of The Member States Of The European Union And European Citizenship. In: LA TORRE, M. *European Citizenship: An Institutional Challenge*. Hague: Kluwer Law, 1998. Kapitola 6. s. 120.

²¹ *Amsterodamská smlouva*. Úřední věstník C 340/1, 1997.

sepsána a schválena pod názvem Ústavní smlouva pro Evropu, ale nakonec byla odmítnuta ve dvou referendech a následně přepracována na Lisabonskou smlouvu. Která již prošla ratifikačním procesem a je platná.

Z výše popsaného vývoje je zřejmá transformace občanství v rámci EU. V padesátých letech se jednalo pouze o právo volného pohybu pracovních sil, které vzniklo na základě ekonomických potřeb národních států. O padesát let později je zde občanství Unie, ze kterého vyplývají mnohá další práva, jenž jsou neustále rozšiřována. Při odpovídání na otázku, jestli je evropské občanství pojmem devadesátých let dvacátého století nebo starším, lze konstatovat, že se jedná o koncepci mnohem starší, jejíž původ lze najít v padesátých letech dvacátého století.

2. PRÁVA PLYNOUCÍ Z EVROPSKÉHO OBČANSTVÍ

Institut evropského občanství přináší ve Smlouvě o EU několik práv evropským občanům. Jednak je to právo na pobyt na území členských států, a jednak pasivní a aktivní volební právo, jak v místních volbách, tak ve volbách do Evropského parlamentu. Dále přiznává právo na diplomatickou a konzulární ochranu a nakonec petiční právo k Evropskému parlamentu a možnost obrátit se na veřejného ochránce práv. V dalších smlouvách následujících po SEU byla tato práva různě upravena a změněna. A především tato práva jsou smlouvami dána jen rámcově a specifičtěji jsou upravena směrnicemi EP, Rady a Evropské komise a rozhodnutími SD. V této kapitole bude zodpovězena otázka, zda občanství EU rozšiřuje občanství státní.

2.1 Právo na pobyt

Prvním právem a právem dá se říci nejdůležitějším je právo vstoupit a pobývat v členských státech EU za určitých podmínek.

2.1.1 Ustanovení v primárním právu

První právo, které přiznává občanům Unie článek č. 21 SFEU (18 SES) je právo na pobyt: „Každý občan Unie má právo svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států s výhradou omezení a podmínek stanovených v této smlouvě a v opatřeních přijatých k jejímu provedení.“²²

Zmíněné právo na pobyt bylo zakotveno již ve Smlouvě o EHS, ale týkalo se pouze volného pohybu pracovních sil a jejich rodinných příslušníků a bylo zaměřeno zejména na ekonomické cíle. Základní právo na pobyt bylo dále rozšířeno několika směrnicemi, ve kterých byla možnost volného pobytu a pohybu přiznána studentům, důchodcům a neproduktivním

---

²²Smlouva o EU. Úřední věstník C 325/7, 1992.

osobám. K plnému přiznání tohoto práva všem občanům EU došlo až na základě SEU.²³

2.1.2 Ustanovení v sekundárním právu

Právo na vstup a pobyt bylo upraveno v několika směrnicích, které však zrušila směrnice Evropského parlamentu a Rady EU č. 2004/38 o právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států, která je v současnosti nejdůležitější platnou normou týkající se práva na pobyt.

Směrnice č. 2004/38 upravuje právo vstupu a pobytu podle kategorií, do nichž občané spadají. Jednak podle délky pobytu a pak podle toho zda jsou občany Unie nebo rodinnými příslušníky občanů Unie.

Směrnice 2004/38 stanoví mimo jiné zejména následující podmínky:²⁴

Občané Unie mají právo pobytu v hostitelském členském státě po dobu tří měsíců, bez jakýchkoliv dalších podmínek a formalit. Jedinou povinností je mít platný průkaz totožnosti nebo cestovní pas. Při výkonu svého práva pobytu se však nesmí stát nepřiměřenou zátěží pro sociální systém hostitelského členského státu. Při pobytu delším než tři měsíce mohou členské státy vyžadovat od občanů Unie registraci u příslušného místního orgánu, potvrzenou osvědčením o registraci. Pobytovou kartu musí mít jen rodinní příslušníci občanů Unie, kteří nejsou státními příslušníky žádného členského státu, a jejichž pobyt přesahuje tři měsíce.

V případě smrti občana Unie, rozvodu, prohlášení manželství za neplatné nebo ukončení registrovaného partnerství, je rodinným příslušníkům, kteří

---

²³*Right to move and reside freely*. [online]. Freedom, Security and Justice, June, 2006. [cit. 2008-04-06]. Dostupné z

<http://ec.europa.eu/justice_home/fsj/citizenship/movement/fsj_citizenship_movement_en.htm>.

²⁴*Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/38/ES* o právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států, o změně nařízení (EHS) č. 1612/68 a o zrušení směrnic 64/221/EHS, 68/360/EHS, 72/194/EHS, 73/148/EHS, 75/34/EHS, 75/35/EHS, 90/364/EHS, 90/365/EHS a 93/96/EHS. Úřední věstník L 158 ze dne 30. 4. 2004 S. 0077 – 0123.

již pobývají na území hostitelského státu, ponecháno právo pobytu na výlučně osobním základě.

Osoby požívající práva pobytu mohou být vyhoštěny jen v případě, pokud představují nepřiměřenou zátěž pro sociální systém hostitelského členského státu. V případě takové situace musí být posuzováno, jestli se nejedná o dočasné potíže, zohlednění délky pobytu, osobní poměry a objem poskytované pomoci. Zaměstnané osoby, osoby samostatně výdělečně činné či uchazeči o zaměstnání, nesmí být v žádném případě vyhoštěni, to je možné jen v případech odůvodněných veřejným pořádkem, veřejnou bezpečností a ochranou zdraví.

Trvalý pobyt občanů Unie je přiznán všem občanům Unie a jejich rodinným příslušníkům, kteří v hostitelském členském státě pobývají v souladu s podmínkami stanovenými touto směrnicí nepřetržitě po dobu pěti let, aniž by byli vyhoštěni. Jednou nabyté právo trvalého pobytu nesmí být podmíněno ničím jiným.

Rodinným příslušníkem občana Unie je podle směrnice č. 2004/38:

„a) manžel nebo manželka;

b) partner, se kterým občan Unie uzavřel registrované partnerství na základě právních předpisů členského státu, zachází-li právní řád hostitelského členského státu s registrovaným partnerstvím jako s manželstvím, v souladu s podmínkami stanovenými souvisejícími právními předpisy hostitelského členského státu;

c) potomci v přímé linii, kteří jsou mladší 21 let nebo jsou vyživovanými osobami, a takoví potomci manžela či manželky nebo partnera či partnerky stanovení v písmenu b);

d) předci v přímé linii, kteří jsou vyživovanými osobami, a takoví předci manžela či manželky nebo partnera či partnerky stanovení v písmenu b);“

Zajímavým se jeví právo na rovné zacházení, které je zde přiznáno i rodinným příslušníkům, kteří nejsou státními občany žádného členského státu a mají právo pobytu nebo trvalého pobytu.

Žádná jiná práva obsažena v evropském občanství nejsou přiznána rodinným příslušníkům občanů EU, kteří sami nejsou občany EU. Tím se stalo pouze právo na vstup a pobyt v jiném členském státě EU.

2.2 Pasivní a aktivní volební právo

Dalším právem, které bylo přiznáno všem občanům EU, je pasivní a aktivní volební právo v rámci EU. Všichni občané, pokud jsou k tomu způsobilí podle právních předpisů členských států, mohou volit a být voleni do Evropského parlamentu, či v obecních volbách.

2.2.1 Ustanovení v primárním právu

Článek 22 SFEU (19 SES) zavádí jednak pasivní a aktivní volební právo jak v místních volbách, tak ve volbách do Evropského parlamentu (EP).

„Každý občan Unie mající bydliště v členském státě, jehož není státním příslušníkem, má právo volit a být volen v obecních volbách v členském státě, v němž má bydliště, za stejných podmínek jako státní příslušníci tohoto státu.

Každý občan Unie mající bydliště v členském státě, jehož není státním příslušníkem, má právo volit a být volen ve volbách do Evropského parlamentu v členském státě, v němž má bydliště, za stejných podmínek jako státní příslušníci tohoto státu.“²⁵

2.2.2 Ustanovení v sekundárním právu

Pasivního a aktivního volebního práva se týkají 2 směrnice, které přesně upravují podmínky pro uskutečnění těchto práv. Je to směrnice Rady 93/109/ES²⁶, která stanoví pravidla pro výkon práva volit a být volen ve volbách do Evropského parlamentu občanů Unie, kteří mají bydliště v některém členském státě a nejsou jeho státními příslušníky; a směrnice Rady

---

²⁵*Smlouva o EU*. Úřední věstník C 325/7, 1992.

²⁶*Směrnice Rady 93/109/ES*, kterou se stanoví pravidla pro výkon práva volit a být volen ve volbách do Evropského parlamentu občanů Unie, kteří mají bydliště v některém členském státě a nejsou jeho státními příslušníky. Úřední věstník L 329 ze dne 30. 12. 1993 S. 0034 – 0038.

94/80/ES²⁷, která určuje pravidla pro výkon práva volit a práva být volen v obecních volbách občanů Unie, kteří mají bydliště v některém členském státě a nejsou jeho státními příslušníky.

Obě směrnice uvádí totožně podmínky pro zápis na seznam voličů, podání kandidatury, povinnosti členských států informovat voliče, či uchazeče o kandidaturu o kladném nebo záporném rozhodnutí ohledně zápisu do seznamu voličů nebo přípustnosti jejich kandidatury. (Z tohoto důvodu jsou obecná ustanovení uvedena pod ustanoveními směrnice 94/80, odlišné podmínky podle směrnice 93/109 jsou uvedena níže.)

Ustanovení směrnice č. 94/80/ES²⁸:

Každý občan Unie, který zároveň není státním příslušníkem členského státu svého bydliště, ale splňuje podmínky, které členský stát bydliště stanoví pro právo volit a být volen vlastním státním příslušníkům, má právo volit a být volen v obecních volbách v tomto členském státě.

Jestliže musí mít státní příslušníci členského státu bydliště na území tohoto státu po určitou minimální dobu, považuje se tato podmínka u voličů a osob, které mohou být zvoleny, za splněnou, pokud měli po odpovídající dobu bydliště v jiných členských státech.

Členské státy bydliště mohou stanovit, že každý občan Unie, který byl individuálním rozhodnutím v občanskoprávní nebo trestněprávní věci zbaven práva být volen podle právních předpisů členského státu původu, je vyloučen z výkonu tohoto práva v obecních volbách.

Kandidatura kteréhokoli občana Unie v obecních volbách v členském státě jeho bydliště může být prohlášena za nepřípustnou, není-li schopen předložit požadované doklady.

---

²⁷Směrnice Rady 94/80/ES, kterou se stanoví pravidla pro výkon práva volit a práva být volen v obecních volbách pro občany Unie s bydlištěm v členském státě, jehož nejsou státními příslušníky. Úřední věstník L 368 ze dne 31. 12. 1994 S. 0038 – 0047.

²⁸Ibid.

Členské státy mohou stanovit, že do funkce předsedy, jeho zástupce či náhradníka nebo člena předsednictva výkonného orgánu základního územního samosprávného celku mohou být zvoleni pouze jejich státní příslušníci, pokud jsou tyto osoby voleny pro výkon těchto funkcí na dobu trvání svého mandátu.

Volič vykonává své právo volit v členském státě bydliště, pokud k tomu vyjádří svou vůli. Pokud je v členském státě bydliště účast ve volbách povinná, vztahuje se tato povinnost rovněž na voliče, kteří jsou zapsáni na seznamu voličů.

Členské státy přijmou nezbytná opatření, aby byl voliči umožněn zápis do seznamu voličů s dostatečným předstihem přede dnem konání voleb. Pro zápis do seznamu voličů musí volič předložit stejné doklady jako volič, který je státním příslušníkem daného členského státu. Volič zapsaný do seznamu voličů zde zůstane zapsán za stejných podmínek jako volič, který je státním příslušníkem daného členského státu, až do úředního výmazu z důvodu, že přestal splňovat podmínky pro výkon práva volit. Voliči, kteří byli zapsáni do seznamu voličů na vlastní žádost, mohou být na vlastní žádost rovněž vymazáni.

Při podání žádosti o kandidaturu se musí osoba, která může být zvolena, prokázat stejnými doklady jako kandidát, který je státním příslušníkem daného členského státu. Členský stát bydliště může požadovat, aby učinila čestné prohlášení o své státní příslušnosti a své adrese v členském státě bydliště.

Členský stát bydliště může mimo jiné požadovat, aby osoba ucházející se o svá volební práva učinila následující:

- „a) uvedla v čestném prohlášení při podávání své žádosti o kandidaturu, že ve svém členském státě původu nebyla zbavena práva být volena;
- b) předložila v případě pochybností o obsahu prohlášení uvedeného v písmenu a) nebo, vyžadují-li to právní předpisy členského státu, před nebo po konání voleb potvrzení příslušných správních orgánů členského státu

původu dokládající, že v uvedeném státě nebyla zbavena práva být volena nebo že žádná taková nezpůsobilost není těmto orgánům známa;

c) předložila platný průkaz totožnosti;

d) uvedla v čestném prohlášení podle odstavce 1, že nevykonává žádnou z funkcí neslučitelných podle čl. 6 odst. 2;

e) případně uvedla svou poslední adresu v členském státě původu.“

Členský stát bydliště včas a vhodným způsobem informuje dotyčnou osobu o vyřízení její žádosti na zápis do seznamu voličů, nebo o přípustnosti její kandidatury. V případě nezapsání do seznamu voličů, zamítnutí této žádosti nebo kandidatury může dotyčná osoba využít stejných opravných prostředků, jaké jsou stanoveny právními předpisy členského státu bydliště pro vlastní státní příslušníky. Členský stát bydliště musí včas a přiměřenou formou uvědomit voliče o pravidlech a podmínkách pro uplatnění práva volit a být volen v tomto státě.

Ustanovení směrnice č. 93/109/ES²⁹:

Občané Společenství vykonávají své právo volit a být voleni v členském státě jejich bydliště nebo v členském státě původu. Nikdo však nesmí volit v týchž volbách více než jednou a nikdo nesmí být volen ve více než jednom členském státě.

Při podání žádosti o kandidaturu každý občan Společenství učinit čestné prohlášení obsahující jeho státní příslušnost a adresu ve volebním obvodu členského státu bydliště, prohlášení, že nekandiduje ve volbách do Evropského parlamentu v jiném členském státě, a pokud je nutné volební okrsek nebo správní obvod v členském státě původu, v jehož seznamu voličů byl zapsán naposledy.

Členské státy jsou povinny navzájem si poskytovat s dostatečným předstihem před dnem konání voleb informace o státních příslušnících

---

²⁹Směrnice Rady 93/109/ES, kterou se stanoví pravidla pro výkon práva volit a být volen ve volbách do Evropského parlamentu občanů Unie, kteří mají bydliště v některém členském státě a nejsou jeho státními příslušníky. Úřední věstník L 329 ze dne 30. 12. 1993 S. 0034 – 0038.

členského státu původu, kteří jsou zapsáni do seznamů voličů nebo podali kandidaturu. Členský stát původu musí zajistit, aby jeho státní občané nevolili více než jednou nebo nekandidovali ve více než jednom členském státě.

Povinností členských států bylo převzít tyto směrnice do národních právních systémů a následně se tato práva stala přímo vynutitelnými před vnitrostátními soudy. Je možné podotknout, že tato práva jsou opravdu garantována a respektována členskými státy, o čemž svědčí zejména bezproblémový průběh voleb do orgánů místní samosprávy a EP, přičemž se jich účastní kandidáti i voliči z jiných členských států, než kde se volby konají.³⁰

Dá se konstatovat, že toto právo ještě více prohlubuje integrační snahy, které daly vzniknout právu na pobyt. Když už občan EU využije svého práva odcestovat a usadit se v jiném členském státě, je pak na místě, aby se mohl plně účastnit politického života v místě svého bydliště.

2.3 Právo na diplomatickou a konzulární ochranu

Dalším právem, které zaručuje evropské občanství je právo na diplomatickou a konzulární ochranu.

2.3.1 Ustanovení v primárním právu

Článek 23 SFEU (20 SES) stanovuje, že: „Každý občan Unie má na území třetí země, kde členský stát, jehož je občan státním příslušníkem, nemá své zastoupení, právo na diplomatickou nebo konzulární ochranu, kterýmkoli členským státem za stejných podmínek jako státní příslušníci tohoto státu.“³¹

---

³⁰ KLUČKA, J., PECHO, P. Občianstvo v medzinárodnom a európskom práve. *Právny obzor*, 2007, č. 3, s. 215.

³¹ *Smlouva o EU*. Úřední věstník C 325/7, 1992.

2.3.2 Ustanovení v sekundárním právu³²

Konkrétní podmínky diplomatické a konzulární ochrany jsou upraveny v rozhodnutí zástupců vlád členských států, zasedajících v Radě, ze dne 19. prosince 1995 o ochraně občanů Evropské unie prostřednictvím diplomatických a konzulárních zastoupení, č. 95/553/ES.

Každý občan Evropské unie může požívat konzulární ochrany u diplomatického nebo konzulárního zastoupení kteréhokoli členského státu, pokud na území, kde se nachází, není dostupné stálé zastoupení, ani dostupný a příslušný honorární konzul jeho vlastního členského státu nebo jiného státu, který jej trvale zastupuje.

Diplomatické nebo konzulární zastoupení vyřizuje žádost dotčené osoby o ochranu, prokáže-li předložením pasu nebo dokladu totožnosti, že je státním příslušníkem členského státu Evropské unie. V případě ztráty nebo krádeže dokladů lze přijmout jakýkoli jiný doklad o státní příslušnosti. Diplomatická a konzulární zastoupení, která poskytují ochranu, jednají s žadatelem jako se státním příslušníkem členského státu, který zastupují.

Diplomatická a konzulární ochrana zahrnuje

- a) pomoc v případě úmrtí;
- b) pomoc v případě vážných nehod nebo onemocnění;
- c) pomoc v případech zatčení nebo zadržení;
- d) pomoc obětem násilných činů;
- e) pomoc občanům Evropské unie a jejich navrácení v nouzi.

Kromě toho mohou diplomatická nebo konzulární zastoupení členských států působící ve třetí zemi, je-li to v jejich pravomoci, pomoci občanům Evropské unie, kteří o to požádají, i v jiných případech.

Avšak, kromě mimořádně naléhavých případů, nelze občanům Evropské unie poskytnout finanční zálohu nebo pomoc nebo převzít jejich výdaje, aniž

---

³²Rozhodnutí zástupců vlád členských států, zasedajících v Radě 95/553/ES, o ochraně občanů Evropské unie prostřednictvím diplomatických a konzulárních zastoupení. Úřední věstník L 314 ze dne 28. 12. 1995 s. 0073 – 0076.

by ministerstvo zahraniční nebo nejbližší diplomatická mise členského státu vydala k tomu povolení.

Pokud se orgány členského státu, jehož je žadatel státním příslušníkem, tohoto požadavku výslovně nevzdají, musí se žadatel zavázat, že uhradí plnou výši finanční zálohy nebo pomoci, jakož i vzniklé výdaje a případný konzulární poplatek oznámený příslušnými orgány. Závazek k úhradě má podobu dokumentu ukládajícího žadateli v nouzi uhradit vládě členského státu, jehož je státním příslušníkem, výdaje, které způsobil, nebo částku peněz, která mu byla vyplacena, zvýšenou o případné poplatky. Vláda členského státu, jehož je žadatel státním příslušníkem, uhradí vládě členského státu, který poskytl pomoc, na její žádost veškeré náklady.

V praxi to znamená, že ambasády úzce spolupracují s příslušnými úřady členského státu občana EU. Například v případě zatčení nebo uvěznění ve třetí zemi, ambasáda nejprve informuje ministra zahraničních věcí nebo nejbližší diplomatické zastoupení členského státu o tom, co se stalo. Ambasáda poté zajistí, že občanu EU se dostane stejného zacházení, jako by se dostalo občanům členského státu, ke kterému ambasáda patří. A zároveň zprostředkovává komunikaci mezi občanem a jeho vlastním členským státem.³³

2.3.3 Evropská služba pro vnější činnost (ESVČ)

Lisabonská smlouva přinesla novou podobu zahraniční politiky, zejména došlo k vytvoření Evropské služby pro vnější činnost, která se má skládat z diplomatů z členských zemí a podílet se na společné diplomacii.³⁴

Evropskou službu pro vnější činnost vede Vysoká představitelka Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku (Catherine Ashton) a její chod bude zajištěn úředníky Evropské komise, Rady a členských států. Úkolem společné diplomatické služby není nahrazení diplomatických a konzulárních

---

³³ *EU citizens are entitled to consular and diplomatic protection of 27 EU countries.* [online] Freedom, Security and Justice, May, 2007. [cit. 2008-04-06]. Dostupné z <http://ec.europa.eu/justice_home/fsj/citizenship/diplomatic/fsj_citizenship_diplomatic_en.htm>.

³⁴ *EU se pře o podobu diplomatické služby* [online]. Euractiv 23.03.2010 [cit. 2010-04-16]. Dostupné z <<http://www.euractiv.cz/evropske-institute/clanek/ashton-predstavila-zkraceny-navrh-evropske-diplomaticke-sluzby-007267>>.

zastoupení členských států, ale umožnění větší soudržnosti a účinnosti vnější činnosti EU a zvýšení jejího hospodářského a politického vlivu ve světě.³⁵ Poté, co vstoupila Lisabonská smlouva v platnost, probíhají diskuse o podobě, financování a dalších aspektech fungování diplomatické služby. 25. března 2010 byl předložen Vysokou představitelkou Unie návrh rozhodnutí o založení ESVČ. Rada 26. dubna 2010 dospěla ke shodě o tomto návrhu.³⁶ A EP počátkem července 2010 schválil velkou většinou tento návrh.³⁷ ESVČ sídlí v Bruselu a síť velvyslanectví má být vybudována na základě dnešních 136 delegací Evropské komise ve světě.³⁸

Zavedení ESVČ je pro občany EU velkým přínosem, jelikož se jedná o instituci Unie. Dříve se občané EU mohli obracet pouze na konzulární úřady jednotlivých členských států, zvyšuje se tím tedy vazba občanů na EU.

2.4 Právo petiční

Dalším právem, jenž bylo zavedeno Maastrichtskou smlouvou, je právo petiční, kterého je možné využít ve dvou rovinách. Existuje jednak možnost podat petici k Evropskému parlamentu a jednak možnost kontaktovat veřejného ochránce práv.

2.4.1 Ustanovení v primárním právu

Článek 21 SES zněl původně následovně: „Každý občan Unie má petiční právo k Evropskému parlamentu v souladu s článkem 194 (Každý občan Unie a každá fyzická osoba s bydlištěm nebo právnická osoba se statutárním sídlem v některém členském státě má právo předložit samostatně či společně s dalšími občany nebo osobami petici Evropskému parlamentu ve věci, která spadá do oblasti činností Společenství a která se jich přímo dotýká.) Každý občan Unie se může obracet na veřejného ochránce práv ustanoveného

---

³⁵ *The EU's External Action Service: New actor on the scene*. 2. února 2011[online]. [cit. 2011-07-16]. Dostupné z <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/CS/genaff/114333.pdf>

³⁶ *Institucionální záležitosti v květnu 2010*. 4. června 2010. [online]. [cit. 2011-07-16]. Dostupné z <<http://www.euroskop.cz/8443/16567/clanek/institucionalni-zalezitosti-v-kvetnu-2010>>.

³⁷ *European External Action Service*. [online]. European Union External Action. [cit. 2011-09-16]. Dostupné z <http://www.eeas.europa.eu/background/organisation/index_en.htm>.

³⁸ Novák, P. *Europoslanci podpořili společnou unijní diplomatickou službu*. [online]. [cit. 2011-07-16]. Dostupné z <http://www.rozhlas.cz/zpravy/evropskaunie/_zprava/europoslanci-podporili-spolecnou-unijni-diplomatickou-sluzbu-756578>.

v souladu s článkem 195.³⁹ Zmíněný článek 195 upravoval činnost veřejného ochránce práv.

K tomuto právu Amsterodamská smlouva přidala následující: „Každý občan Unie se může písemně obracet v jednom z jazyků uvedených v článku 314 na každý orgán nebo instituci, který je uveden v tomto článku nebo v článku 7, a má právo obdržet odpověď ve stejném jazyce.“⁴⁰

Petice zaslaná Evropskému parlamentu se musí bezprostředně dotýkat občana EU, který tuto petici podává a musí se týkat činnosti EU, jinak bude považována za bezpředmětnou. Petice se pak stává předmětem zkoumání petičního výboru EP. Po vyhodnocení informací a projednání petice se žadateli dostane odpovědi o postoji a akcích, které budou následovat.

Stížnost zaslaná veřejnému ochránci práv se na rozdíl od petice EP nemusí přímo dotýkat občana, který tuto stížnost podává. Stížnost k veřejnému ochránci práv je ustanovená, zejména na ochranu proti špatnému zacházení ze strany institucí EU, kromě SD a Tribunálu. Jak petici EP tak stížnost veřejnému ochránci práv je možné podat elektronickou formou.⁴¹

2.5 Doplnková práva a povinnosti

Kromě práv přiznaných evropským občanstvím, a která jsou výslovně vyjmenována ve smlouvách, existuje celý soubor základních práv a povinností, které vyplývají ze smluv EU, judikátů SD a ústavních tradic členských států. Patří sem jiná práva jako například právo kontaktovat a obdržet odpověď od jakékoliv instituce EU v jakémkoliv oficiálním jazyce EU, za určitých podmínek právo na přístup k dokumentům Evropského parlamentu, Evropské komise a Rady nebo právo rovného přístupu k zaměstnání v orgánech EU.⁴²

---

³⁹Smlouva o EU. Úřední věstník C 325/7, 1992.

⁴⁰Amsterodamská smlouva. Úřední věstník C 340/1, 1997.

⁴¹*Petition to the European Parliament and complaint to the Ombudsman, official channels of concern for anyone living in an EU Member State.* [online]. Freedom, Security and Justice, June 2006. [cit. 2008-04-06]. Dostupné z

<http://ec.europa.eu/justice_home/fsj/citizenship/ombudsman/fsj_citizenship_ombudsman_en.htm>.

⁴²*European Union citizenship, a wide set of rights and obligations.* [online]. Freedom, Security and Justice, June, 2006. [cit. 2008-04-06]. Dostupné z

<http://ec.europa.eu/justice_home/fsj/citizenship/fsj_citizenship_intro_en.htm#part_2>.

Další významný princip, který je spojen se státním občanství členských států, přináší článek 12 SES, který explicitně ustanovuje, že v rámci uplatňování smlouvy „se zakazuje jakákoliv diskriminace z důvodu státní příslušnosti“. V tomto směru jsou všechna státní občanství považována za plnohodnotná a rovnocenná, v důsledku čehož je zakázáno jakékoliv nestejně zacházení s jejich nositeli zdůvodněné poukázáním na jejich státní občanství.⁴³

Lisabonská smlouva nově zavádí občanskou iniciativu, tj. že nejméně jeden milion občanů Unie pocházejících z určitého počtu členských států může vyzvat Evropskou komisi, aby v rámci své pravomoci předložila vhodný návrh k otázkám, k nimž je podle mínění těchto občanů nezbytné přijetí právního aktu Unie.⁴⁴

Složitější je však identifikovat povinnosti, které se ukládají občanům Unie z titulu jejich evropského občanství. Bylo by mezi ně možné zařadit všeobecnou povinnost respektovat komunitární právní pořádek, přispívat na výdaje společenství v rámci předepsaných ujednání, podílet se na realizaci zásady solidarity apod.⁴⁵

Co se týká vztahu občanství EU ke státním občanstvím jednotlivých členských států, vynořila se též otázka, od jakého věku může občan Unie požívat práva, která jsou mu udělená smlouvou. Soudní dvůr v této souvislosti uvedl, že tato práva by zásadně neměla být podřízená dosažení určitého věku, který je ve vnitrostátních právních pořádcích různě upravený jako např. nabytí způsobilosti k právům resp. právním úkonům. Navíc, ani ze znění, ani z cílů článků o evropském občanství není možné dedukovat, že by užívání práv, které jsou předmětem úpravy komunitárního práva, mělo být podmíněné určitým minimálním věkem. Z toho vyplývá, že i nezletilé

---

⁴³ KLUČKA, J., PECHO, P. Občianstvo v medzinárodnom a európskom práve. *Právny obzor*, 2007, č. 3, s. 211.

⁴⁴ *Lisabonská smlouva*. Úřední věstník C 306 ze dne 17. 12. 2007.

⁴⁵ KLUČKA, J., PECHO, P. Občianstvo v medzinárodnom a európskom práve. *Právny obzor*, 2007, č. 3, s. 211.

dítě se může domáhat výhod, které jsou mu garantované na základě evropského občanství.⁴⁶

Při celkovém pohledu na zmíněná práva je jasné, že přinášejí opravdu mnohem více než občanství státní, nebo než jakékoliv jiné mezinárodní společenství. Lze tedy konstatovat, že evropské občanství a práva z něj plynoucí jsou opravdovou a cennou nadstavbou občanství státního.

---

⁴⁶ KLUČKA, J., PECHO, P. Občianstvo v medzinárodnom a európskom práve. *Právny obzor*, 2007, č. 3, s. 213.

3. EVROPSKÉ OBČANSTVÍ A OCHRANA LIDSKÝCH PRÁV

Občanství je souborem práv, která je nutné náležitě chránit. K občanství neodmyslitelně patří i ochrana lidských práv. Cílem této kapitoly je objasnit na jaké úrovni je ochrana lidských práv v EU.

Založení Evropských společenství bylo nepřímě cíleno na vyhnutí se porušování lidských práv v budoucnu, a to vytvořením lepších ekonomických podmínek. Ochrana lidských práv jako zvláštní zájem společenství byla sice zvažována, ale nakonec byla zamítnuta. Navrhovatelé zakládajících smluv ES rozhodli zaprvé, že tento problém bude řešen v rámci Rady Evropy a zadruhé, že lidská práva nebudou v rámci aktivit ES porušována.⁴⁷ Žádná ze zakládajících smluv tedy neobsahovala ustanovení na ochranu lidských práv.⁴⁸

Až v Jednotném evropském aktu (JEA) se smluvní strany zavázaly k „odhodlání společně pracovat k podpoře demokracie na základě základních práv přiznaných v ústavách a v zákonech členských států, v Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod a v Evropské sociální chartě, zejména svobody, rovnosti a sociální spravedlnosti.“⁴⁹

Poté se ve všech následujících smlouvách objevuje zmínka o úctě k demokracii a lidským právům.

V prosinci 2000 byla vyhlášena Charta základních práv občanů EU. Která měla být poté v rámci Smlouvy o Ústavě pro Evropu začleněna do zakládajících smluv ES. A měla se stát základem pro Ústavu EU.⁵⁰

---

⁴⁷ BETTEN, L. – GRIEF, N. *EU Law and Human Rights*. London: Longman, 1998. s 23.

⁴⁸ Ibid. s 53.

⁴⁹ *Jednotný evropský akt*. Úřední věstník L 169/1, 1987.

⁵⁰ BALLIN, E. H. The EU Charter of Fundamental Rights: A Building Block for the European Constitutional Order. In: KELLERMANN, A. *EU Enlargement: The Constitutional Impact at EU and National Level*. The Hague: T.M.C. Asser Press, 2001. s. 31-33.

Ale jelikož Smlouva o Ústavě pro Evropu nebyla úspěšně ratifikována, nebyla Charta začleněna mezi základní dokumenty EU.

Do Lisabonské smlouvy již byla začleněna Listina základních práv EU, která přebrala s jistými úpravami Chartu základních práv občanů EU z prosince 2000 a nahrazuje ji ode dne platnosti Lisabonské smlouvy.⁵¹

Ovšem platnost Listiny základních práv EU je značně omezená, jelikož si Spojené království, Polská republika vyjednaly výjimku z platnosti listiny na svém území. Tyto dva státy následovala také Česká republika těsně před schválením Lisabonské smlouvy.

3.1 Obsah Listiny základních práv EU

Listina poprvé katalogizuje práva, která již byla deklarována dříve, ale také uvádí a rozvíjí práva nová, která jsou příznačná pro nadnárodní uskupení a realizovatelná zatím pouze v rámci EU.

Listina poskytuje občanům EU rozsáhlý katalog práv, jsou zde uvedena práva osobní, politická, sociální, hospodářská a kulturní. Jedná se o tradiční práva a svobody, které jsou již upraveny v rámci jiných mezinárodněprávních nástrojů. Avšak Listina má jedinečnou klasifikaci práv a svobod, řadí totiž práva velmi originálně a klade důraz na rovné hodnotové postavení všech práv, které vyjadřuje jednotné pojetí kvalit lidského života, které jednotlivá práva svým obsahem znamenají.⁵²

Listina se skládá z preambule a 7 kapitol nazvaných Důstojnost, Svobody, Rovnost, Solidarita, Práva občanů, Spravedlnost a Všeobecná ustanovení.

Pro institut evropského občanství je důležitá zejména kapitola pátá Práva občanů, jež zahrnuje práva vyplývající z občanství EU. Avšak schází zde přesná formulace unijního občanství, která je nezbytná pro osobní působnost ustanovení této kapitoly. Práva zde uvedená, by se neměla vztahovat na všechny, protože se nejedná o principy, stojící nad nadstátním seskupením, ale jež jsou adresovány pouze občanům EU. Nicméně Listina jde proti

---

⁵¹ Listina základních práv Evropské unie. Úřední věstník C 83 ze dne 30. 3. 2010.

⁵² ŠIŠKOVÁ, Naděžda. *Dimenze ochrany lidských práv v Evropské Unii*. Praha: Linde, 2008. s. 206.

tomuto konceptu a přiznává některá práva i osobám ze třetích států. Např. každý občan, fyzická či právnická osoba s bydlištěm či sídlem na území členských států může předložit petici EP a také se může obrátit na ombudsmana. Zde dochází k rozšíření těchto práv na fyzické a právnické osoby oproti původnímu přiznání pouze občanům EU.

Rozdílnost v postavení osob vzhledem k jejich vztahu k členským státům se projevuje pouze v kapitole páté. Práva ukotvená v ostatních částech Listiny jsou poskytována každé osobě bez rozdílu.⁵³

3.2 Přínos a budoucnost Listiny základních práv EU

Jednoznačným přínosem Listiny je rozšíření práv osob ve srovnání s dosavadními právy a mezinárodními nástroji ochrany lidských práv. Poprvé je zde zakotveno „právo na dobrou správu“, jež deklaruje právo každé osobě, aby její záležitost byla projednána nestranně a spravedlivě a v přiměřené lhůtě orgány EU.⁵⁴

Co se týče možného rozšíření práv, jež Listina poskytuje, Šišková navrhuje přidat do seznamu práv Listiny další práva, a to právo na náhradu škody v případě nezákonného odsouzení a zákaz uvěznění pro dluh. Jistým problémem se jeví, že Listina v těchto otázkách nepomýšlí na příslušníky třetích států, kteří nejsou rezidenty.⁵⁵

Při posuzování právní konstrukce norem se musí vycházet z neobvyklosti Listiny, která v zásadě formuluje práva velmi heslovitě a stručně, neboť obsah a podmínky pro výkon oněch práv většinou přenechává aktům sekundárního práva nebo vnitrostátní legislativy.⁵⁶

Konkrétní ustanovení Listiny bude nutné změnit, jelikož mají na mnoha místech pouze deklaratorní, v ústavní a právní praxi neaplikovatelný charakter.⁵⁷ U těchto vágních formulací bude významná role příslušet SD v rámci jeho interpretační činnosti, dá se ovšem předpokládat, že SD vyplní

---

⁵³ ŠIŠKOVÁ, Naděžda. *Dimenze ochrany lidských práv v Evropské Unii*. Praha: Linde, 2008. s. 206-214.

⁵⁴ *Ibid.* s. 215.

⁵⁵ *Ibid.* s. 217.

⁵⁶ *Ibid.* s. 220.

⁵⁷ BLAHOŽ, J.- KLÍMA, K. - SKÁLA, J. *Ústavní právo Evropské unie*. Dobrá Voda u Pelhřimova : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2003. s. 499.

mezeru v případě vágních formulací a propůjčí jednotlivým ustanovením Listiny konkrétní obsah.⁵⁸

Je možné dlouhodobě pozorovat soudní průkopnictví v EU. Stejně jako se SD přeměnil v typ ústavního soudu pomocí mechanismu předběžné otázky, může se SD stát arbitrem evropských lidských práv. Národní soudy budou muset ochotně motivovat k nahlížení na národní práva ve smyslu Listiny a akceptovat ji jako minimální standard.⁵⁹

Ochrana lidských práv se v průběhu vývoje EU stala doménou Soudního dvora EU. Takže v podstatě ani nebylo zapotřebí listiny, která by shrnovala lidská práva a zavazovala členské státy k jejich ochraně. Všechny členské státy EU jsou demokratické státy, které mají ochranu lidských práv zakotvenou ve svých ústavách. Tím zajímavější je vznik Listiny. Je tedy nutné podotknout, že ochrana lidských práv v EU je zajištěna jednak v rámci národních států a jednak v rámci EU prostřednictvím SD a na základě Listiny. Ochrana lidských práv v EU by tedy měla dosahovat velmi dobré úrovně.

---

⁵⁸ ŠIŠKOVÁ, Naděžda. *Dimenze ochrany lidských práv v Evropské Unii*. Praha: Linde, 2008. s. 220.

⁵⁹ DELANEY, E. *Right To An Effective Remedy: Judicial Protection And European Citizenship*. [online]. The Federal Trust [cit. 2008-04-06]. Dostupné z <<http://www.fedtrust.co.uk/uploads/constitution/delaney.pdf>> s. 15- 16.

4. VLIV SOUDNÍHO DVORA EU NA OBČANSTVÍ EU

Soudní dvůr EU jako tvůrce precedenčního práva hraje ve vývoji práva Unie významnou roli. Stejně je to i v případě evropského občanství. Je to právě SD, který posouvá integraci kupředu, a evropské občanství takové postrčení potřebovalo a potřebuje. V historii integrace EU je možné identifikovat několik období, kdy SD rozhodoval v otázkách evropského občanství rozličně, zejména podle rozvoje evropského občanství. Cílem této části je odpovědět na otázku, jak se SD zasadil o vývoj evropského občanství.

Evropské občanství tak, jak bylo zavedeno SEU, nebylo schopné přispět k opravdové institucionální změně, avšak institucionální změna se přece jen projevila, a to díky činnosti SD. V letech 1993-2003 vyústilo jednání SD v institucionální změnu. Svými rozhodnutími SD posílil ústavní důležitost evropského občanství a změnil vnímání evropského občanství z pouze tzv. „tržního občanství“ na občanství, jež privilejuje občany samy o sobě a ne jenom jejich hospodářskou činnost. V konání SD mohou být rozlišeny 3 fáze: soudní minimalismus, signalizování změn a vytváření institucionální změny.⁶⁰

4.1 Období 1993-97 soudní minimalismus

Národní soudy poskytly příležitost k otestování významu a všech aspektů evropského občanství. Generální advokát Leger ve svém rozboru případu **Boukhalfa**⁶¹ vyzvedl evropské občanství: „Toto pojetí nepochybně zahrnuje aspekty, které již byly ve velké míře ustanoveny při rozvoji komunitárního práva a v tomto ohledu odráží sjednocení existujícího komunitárního práva. Avšak, je úkolem Soudního dvora, aby zajistil dosažení úplné působnosti. Jestliže všechny podstatné závěry obsažené v konceptu budou sepsány, každý občan Unie musí, nehledě na národnost, požívat stejného práva a plnit stejné povinnosti. Koncepce občanství by měla směřovat k tomu, aby s občany Unie bylo zacházeno absolutně

---

⁶⁰ KOSTAKOPOULOU, Dora. Ideas, Norms and European Citizenship: Explaining Institutional Change. In: *Modern Law Review*, Mar 2005, Vol. 68 Issue 2, s. 233.

⁶¹ Věc C-214/94 I. Boukhalfa v. Bundesrepublik Deutschland [1996] ECR I-02253.

rovnoprávně, nehledě na národnost. Takové rovnoprávné zacházení by mělo být projevováno stejným způsobem jako mezi občany jednoho členského státu.⁶²

V rozsudku **Skanavi**⁶³ vyvstala otázka, zda držitelé řidičských oprávnění musí vyměnit svůj řidičský průkaz za průkaz hostitelského členského státu během jednoho roku po usazení, za účelem ponechat si oprávnění řídit motorové vozidlo. Tato otázka byla zodpovězena na základě článku 52 SES (49 SFEU) a nikoliv podle článku 8a SES (21 SFEU). Obdobně v rozhodnutí **Stober a Pereira**⁶⁴ byl článek 52 SES spojen s nařízením 1408/71⁶⁵ a stal se klíčovým při rozhodování o německé legislativě, která vyžadovala, aby potomci osob samostatně výdělečně činných, kteří chtějí být závislími na těchto osobách musí být residenty v Německu. Tato legislativa byla podle SD nekompatibilní s SES. V rozsudku **Kremzow**⁶⁶ bylo sice použito evropského občanství ale neúspěšně. SD opět ukázal, že se nebude zabývat vnitřními záležitostmi státu a rozhodl, že uvěznění Kremzowa nespadá do oblastí, jež upravuje SEU.⁶⁷

Během tohoto období se objevily různé obavy, např. Dánská výjimka, že evropské občanství nenahrazuje občanství státní. Evropští soudci si také byli vědomi, že státy nepřipustí, aby se ekonomicky nečinní občané stali zátěží pro jejich sociální systém. V této době ještě nenastal ten správný čas pro evropské občanství. Pro soudce SD byla radikální změna velmi těžká, předčasná a nákladná zejména ve světle reakcí, které vyvstaly po Maastrichtu. Politická situace rovněž nebyla vhodná pro změnu. V období 1993-1997 tedy nebyl zájem ani příležitost ke kvalitativní změně významu a aspektů evropského občanství.⁶⁸

---

⁶² KOSTAKOPOULOU, Dora. Ideas, Norms and European Citizenship: Explaining Institutional Change. In: *Modern Law Review*, Mar 2005, Vol. 68 Issue 2, s. 245.

⁶³ Věc C-193/94 Trestní řízení proti S. Skanavi a K. Chryssanthakopoulosovi [1996] ECR I-00929.

⁶⁴ Věci C-4/95 a C- 5/95 F. Stober a J. M. P. Pereira v. Bundesanstalt für Arbeit [1997] ECR I-00511.

⁶⁵ Nařízení Rady (ES) č. 1408/71 o uplatňování systémů sociálního zabezpečení na zaměstnané osoby a jejich rodiny pohybující se v rámci Společenství. Úřední věstník L 149 ze dne 5. 7. 1971 S. 0002 – 0050.

⁶⁶ Věc C-299/95 F. Kremzow v. Rakouská republika [1997] ECR I-02629.

⁶⁷ KOSTAKOPOULOU, Dora. Ideas, Norms and European Citizenship: Explaining Institutional Change. In: *Modern Law Review*, Mar 2005, Vol. 68 Issue 2, s. 245.

⁶⁸ Ibid. s. 245.

V tomto období bylo evropské občanství nové a dá se říci, že ne plně pochopené, jak ze strany občanů samotných, tak ze strany členských států. V následujících letech se situace změnila.

4.2 Období 1998-00 signalizování změn

Politická situace byla příhodnější pro vynalézavější pojetí evropského občanství a rozvinutí norem vztahujících se k evropskému občanství.⁶⁹

V rozsudku Sala⁷⁰ SD uvedl, že právoplatný pobyt občana společenství v jiném členském státě je dostačující natolik, aby spadl do působnosti ustanovení SES o evropském občanství. Paní Sala španělská občanka, která byla právoplatná dlouhodobá rezidentka v Německu, obdržela podle federálního sociálního zákona sociální dávky, ale přídavky na výchovu dětí jí byly odepřeny na základě toho, že neměla povolení k pobytu. Tyto dávky byly udělovány cizím občanům s dítětem v péči, kteří neměli zaměstnání na plný úvazek. Kdyby paní Sala byla pracovnice nebo osoba samostatně výdělečně činná podle nařízení 1408/71, toto zacházení by podléhalo článkům 39 nebo 42 SES (45 a 48 SFEU). Kdyby národní soud rozhodl, že paní Sala nespadá ani do jedné z těchto kategorií, svým statutem evropské občanky právoplatně pobývající v jiném členském státě by mohla spadat pod osobní působnost SES. SD zkoumal materiální působnost SES a dospěl k závěru, že dávky jsou v působnosti komunitárního práva, ať už jako sociální výhoda podle nařízení Rady 1612/68⁷¹ nebo jako rodinný příspěvek podle nařízení 1408/71, a tím pádem podléhající antidiskriminačnímu článku 12 SEU (18 SFEU).

SD uvedl, že paní Sala byla oprávněna pobývat v Německu, a tím požadavek federálního zákona z roku 1985, kdy je občan společenství povinen prokázat se povolením k pobytu, aby mohl získat přídavek na výchovu dítěte, a vlastní občané státu nejsou povinni prokázat se žádným

---

⁶⁹ KOSTAKOPOULOU, Dora. Ideas, Norms and European Citizenship: Explaining Institutional Change. In: *Modern Law Review*, Mar 2005, Vol. 68 Issue 2, s. 247.

⁷⁰ Věc C-85/96 M. M. Sala v. Freistaat Bayern [1998] ECR I-2691.

⁷¹ Nařízení Rady (EHS) č. 1612/68 o volném pohybu pracovníků uvnitř Společenství. Úřední věstník L 257 ze dne 19. 10. 1968 S. 0002 – 0012.

jiným dokumentem tohoto typu, je toto zacházení nerovnoměrným, což je zakázané podle článku 12 SEU.

Tímto rozhodnutím SD ukázal svoji schopnost připojit nový vyvozený význam k postavení evropského občanství a přemoci zájmy členských států. Také zde vyvstala otázka propojení mezi občanstvím a ekonomickou činností či soběstačností.⁷²

V rozsudku **Bickel a Franz**⁷³ SD uvedl, že právo volného pohybu podle článku 18 (21 SFEU) by bylo ještě více rozšířeno, pokud by občané Unie mohli používat daného jazyka při komunikaci s úřady a soudy státu na stejném základě jako občané tohoto státu. Jako potenciální recipienti služeb a evropští občané užívající svého práva svobodného usazování Bickel a Franz spadali pod působnost SES a mohli se spolehnout na článek 12 (18 SFEU) o nerovnoměrném zacházení na základě národnosti.

V tomto případě bylo právo použít mateřského jazyka při soudním řízení v provincii Bolzano, které bylo povoleno německy mluvícím residentům Bolzana, odvozeno z článku 12 SEU.

V rozsudku **Elsen**⁷⁴ SD zdůraznil důležitost evropského občanství. Paní Elsen německá občance, která přesídlila do Francie a získala status přeshraniční pracovnice zaměstnané v Německu, bylo zamítnuto započítání období strávené výchovou jejího syna do důchodového pojištění na základě toho, že výchova dítěte probíhala v jiném státě. SD rozhodl, že ačkoliv mají členské státy právo organizovat si systém sociálního pojištění sami, právní předpisy nicméně musí být slučitelné s komunitárním právem zejména s nařízeními týkajícími se svobody usazování pracovníků nebo evropského občanství. Německá nařízení znevýhodňovala ty německé občany, kteří přesídlili do jiného členského státu a zároveň pokračovali v zaměstnání v Německu. SD použil evropského občanství ve vztahu k článkům 39 a 42

---

⁷² KOSTAKOPOULOU, Dora. Ideas, Norms and European Citizenship: Explaining Institutional Change. In: *Modern Law Review*, Mar 2005, Vol. 68 Issue 2, s. 247.

⁷³ Věc C-274/96 Trestní řízení proti H. O. Bickelovi a U. Franzovi [1998] ECR I-07637.

⁷⁴ Věc C-135/99 U. Elsen v. Bundesversicherungsanstalt für Angestellte [2000] ECR I-10409.

SES (45 a 48 SFEU), aby vyzdvihl ústavní důležitost volného pohybu osob.⁷⁵

Rozhodnutí SD v tomto období ukazují, že institucionální změna není lineární jednosměrný proces. Ve výsledku nebyla institucionální změna v této fázi tak výrazná, jak bylo očekáváno. Pomocí rozsudků Sala, Bickel a Franz SD významně upozornil na své záměry prosazovat občanství Unie. Ani ne rok poté SD čerpal z měnícího se potenciálu evropského občanství a vytvořil ze zevrubných právních norem konkrétní, zavazující pravidla, která se ustálila a pro vlády členských států se stalo velmi obtížné je změnit.⁷⁶

4.3 Období 2001-03 vytváření institucionální změny

Během tohoto období se ukázalo, že právní normy upravující evropské občanství jsou důležité, navíc soudci zpřesnili, jak jsou tyto normy důležité navzdory zájmům členských států.

7. prosince 2000 na zasedání Evropské rady v Nice byla vyhlášena Listina základních práv Evropské unie. Článek 45 Listiny zajistil možnost rozšíření evropského občanství na státní příslušníky třetích zemí, kteří jsou legálními residenty v členském státě. Tento článek byl znamením, že fáze „vyhlášení“ evropského občanství byla nahrazena obdobím „návrhu“ tj. ochotou institucí Společenství navrhnout konkrétní opatření pro institucionální reformu. V květnu 2001 Evropská komise podala návrh směrnice č. 2004/38 o právu občanů a jejich rodinných příslušníků pobývat a svobodně se pohybovat na území členských států. Tento návrh připravil základy pro komplexní a soudržný systém pravidel týkajících se volného pohybu všech občanů Unie a jejich rodinných příslušníků, nehledě na ekonomické motivy.⁷⁷

Tyto iniciativy poskytly podnět pro konstruktivní výklad evropského občanství a rozšíření norem občanství v rámci SD.

---

⁷⁵ KOSTAKOPOULOU, Dora. Ideas, Norms and European Citizenship: Explaining Institutional Change. In: *Modern Law Review*, Mar 2005, Vol. 68 Issue 2, s. 249.

⁷⁶ Ibid. s. 249-250.

⁷⁷ Ibid. s. 250-251.

V rozsudku **Grzelczyk**⁷⁸ dal SD jasně najevo, proč a jak je instituce evropského občanství důležitá. Pan Grzelczyk francouzský občan studoval tělocvik v Belgii a během prvních tří let svého studia si vypomáhal různými pracemi. Poté zažádal přes sociální úřad (Centre public d'aide sociale de Bruxelles - CPAS) o minimální výživné vyplácené v Belgii, což by mu umožnilo dokončit studium. CPAS mu výživné udělila, ale když pak žádala belgické úřady o proplacení, žádost byla zamítnuta, protože pan Grzelczyk nebyl belgickým občanem. Generální advokát Alber navrhoval, že na studenta by mohlo být nahlíženo jako na pracovníka, a tím by mu náleželo výživné podle článku 7(2) nařízení Rady č. 1612/68. Ale Soudní dvůr s tím nesouhlasil a odmítl tuto verzi tzv. „tržního občanství“ a uvedl následující: „Evropské občanství je předurčeno k tomu být základním právním postavením občanů členských států, umožňující těm, jež se nacházejí v totožné situaci požívat stejného zacházení ze strany práva nehledě na jejich státní příslušnost.“⁷⁹

Občané Unie se tedy mohou spoléhat na článek 12 SEU (18 SFEU) ve všech situacích, které spadají do materiální působnosti SEU.

Grzelczyk dal SD příležitost rozvinout debatu ohledně významu a důsledků Evropského občanství. Tímto se precedenční právo posunulo od poskytování určitých práv určitým skupinám (hospodářsky aktivním) a přijalo významný úkol poskytování ochrany práv jednotlivcům. Zajímavé je, že SD nerozšířil aplikaci článku 7(2) nařízení Rady 1612/68 na všechny občany EU, nehledě na jejich status pracovníka. Spíše přeměnil evropské občanství na stavební kámen vyvíjejícího se právního pořádku EU.⁸⁰

Vskutku inovativní přístup ukázal SD v rozsudku **Carpenter**⁸¹. V této kauze byl princip respektování rodinného života povznesen na úkor národních imigračních zákonů a upřesnil kompetenční rozlišení mezi čistě interními situacemi a případy, které spadají pod právo komunitární.

---

⁷⁸ Věc C-184/99 R. Grzelczyk v Centre public d'aide sociale d'Ottignies-Louvain-la-Neuve [2001] ECR I-06193.

⁷⁹ KOSTAKOPOULOU, Dora. Ideas, Norms and European Citizenship: Explaining Institutional Change. In: *Modern Law Review*, Mar 2005, Vol. 68 Issue 2, s. 252.

⁸⁰ Ibid. s. 252-253.

⁸¹ Věc C-60/00 M. Carpenter v. Secretary of State for Home Department [2002] ECR I-06279.

Paní Carpenter občanka Filipín a manželka britského občana čelila nařízení k deportaci. Požadovala právo pobytu ve Spojeném království na základě toho, že její vyhoštění by bránilo jejímu manželovi poskytovat a přijímat služby v jiných členských státech, jelikož se starala o jeho děti z prvního manželství. Britské úřady stanovily, že pan Carpenter je občan Spojeného království žijící ve Spojeném království a přeshraniční dimenze, jež je vyžadována komunitárním právem zde schází.

S tím ovšem nesouhlasil ani generální advokát Stix-Hackl ani sám SD.

Generální advokát Stix-Hackl se zaměřil na směrnici 73/148⁸² z pohledu práva na respektování rodinného života a vyložil ji tak, že paní Carpenter má právo na pobyt. SD ovšem uvedl, že směrnice 73/148 je použitelná pouze v případech, kdy příslušník členského státu a jeho rodinní příslušníci opustí domovský stát a pobývají v cizině po dobu uvedenou ve směrnici. Avšak SD poukázal na to, že právo pobytu paní Carpenter může být odvozeno z dalších principů komunitárního práva. Jelikož pan Carpenter vykonává značnou část svého obchodu v cizině, využil svého práva poskytovat služby vtělené do článku 49 SES (56 SFEU). Tato základní svoboda poskytování služeb by nemohla být plně efektivní, kdyby byl pan Carpenter odrazován od vykonávání této svobody překážkami v zemi jeho původu, které se vztahují ke vstupu a pobytu jeho manželky.

Rozhodnutí Carpenter je významným případem na poli soudního aktivismu, druhotné právo na pobyt bylo odvozeno z článku 49 SES a tím převýšilo svým účinkem omezující národní imigrační zákony.⁸³

Postoj SD k právům pohybu a pobytu občanů třetích zemí, kteří jsou rodinnými příslušníky občanů EU, ukazuje, že soudci SD neplní zájmy členských států, a tím potvrzují svoji nezávislost na členských státech. SD neváhal prosadit institucionální změnu v klíčových oblastech „vysoké politiky“, čerpající z normotvorných rozměrů evropského občanství a příhodného organizačního období. Tento aktivistický přístup odráží jeho

---

⁸² *Směrnice Rady 73/148* o odstranění omezení pohybu a pobytu státních příslušníků členských států uvnitř Společenství v oblasti usazování a pohybu služeb. Úřední věstník L 172 ze dne 28. 6. 1973 S. 0014 - 0016.

⁸³ KOSTAKOPOULOU, Dora. Ideas, Norms and European Citizenship: Explaining Institutional Change. In: *Modern Law Review*, Mar 2005, Vol. 68 Issue 2, s. 254 - 255.

zájem a schopnost poskytnout zásadní řešení problémů, a také vzestupné a konstruktivní porozumění evropskému občanství.⁸⁴

V rozsudku **Baumbast**⁸⁵ se SD pustil za hranice ustáleného práva. Nejen že odvodil nové právo pobytu pro občany třetích zemí z článku 12 nařízení 1612/68, ale také rozhodl, že článek 18 SES vytvořil přímo účinná práva vynutitelná u národních soudů. Paní Baumbast, kolumbijská občanka se v roce 1990 provdala za německého občana ve Spojeném království. Měli 2 dcery, starší nemanželskou dceru paní Baumbast s kolumbijským občanství a pak mladší dceru, která měla kolumbijské a německé občanství. Pan Baumbast pracoval několik let ve Spojeném království, poté pro německé firmy v Číně a v Lesothském království. Na základě žádosti o trvalý pobyt paní Baumbast v roce 1995 ministerstvo zahraničí Spojeného království odmítlo obnovit povolení k pobytu celé rodině. Pan Baumbast se odvolal k imigračnímu soudci, který rozhodl, že i když pan Baumbast nebyl pracovník ani osoba s obecným právem pobytu podle směrnice 90/364⁸⁶, děti mají právo na pobyt podle článku 12 nařízení 1612/68, a že paní Baumbast má právo na pobyt po dobu studií svých dětí. Následovalo odvolání ze strany ministerstva zahraničí a pak se celá věc dostala k SD. Ten rozhodl v tom smyslu, že dcery paní Baumbast mají právo pokračovat ve svém studiu podle článků 10 a 12 nařízení 1612/68. V souladu s tím, by neudělení povolení zůstat v hostitelském členském státě rodiči, který je prvořadým pečovatelem takového dítěte, porušilo právo přistěhovaného dítěte na vzdělání.

Rozhodnutí SD v tomto případě odráží návrhy Evropské komise v tom ohledu, že děti občanů Unie, kteří studují v hostitelském členském státě a jsou integrováni do jeho vzdělávacího systému, mají právo na pobyt, které ale může být limitováno vzhledem k době jejich studií, nehledě na národnost.⁸⁷

---

⁸⁴ KOSTAKOPOULOU, Dora. Ideas, Norms and European Citizenship: Explaining Institutional Change. In: *Modern Law Review*, Mar 2005, Vol. 68 Issue 2, s. 256.

⁸⁵ Věc C-413/99 Baumbast a R v. Secretary of State for the Home Department [2002] ECR I-07091.

⁸⁶ *Směrnice Rady 90/364/EHS* o právu pobytu. Úřední věstník L 180 ze dne 13. 7. 1990 S. 0026 – 0027.

⁸⁷ KOSTAKOPOULOU, Dora. Ideas, Norms and European Citizenship: Explaining Institutional Change. In: *Modern Law Review*, Mar 2005, Vol. 68 Issue 2, s. 257.

Další otázkou, jež byla řešena v rámci rozsudku Baumbast, bylo, zda pan Baumbast jako občan EU má právo na pobyt ve Spojeném království přímo na základě článku 18 SES (21 SFEU). I když německá i britská vláda uvedly, že článek 18 SES nezakládá přímo účinné právo, protože nebyl zamýšlen jako samostatné ustanovení, SD se spolehl na normotvornou povahu evropského občanství a rozhodl, že Smlouva o EU nevyžaduje, aby občané Unie vykonávali profesi či obchodní činnost, ať už zaměstnaní nebo jako osoby samostatně výdělečně činné, aby mohli požívat práv evropského občanství. Mimoto nic v textu SES nenasvědčuje závěrům, že občané Unie, kteří pobývají v jiném členském státě za pracovním účelem, jsou zbaveni práv vtělených do evropského občanství, když dojde k ukončení zaměstnání. Obzvláště právo pobývat na území členského státu je podle článku 18 SES uděleno přímo každému občanu Unie, jasným a přesným ustanovením SES. Výhradně jako občan členského státu a následně jako občan EU má pan Baumbast právo spoléhat se na článek 18 SES.⁸⁸

V roce 2003 SD pokračoval v radikálním používání evropského občanství. V případě **Garcia Avello**⁸⁹, kde belgické úřady odmítly zapsat dítě s dvojím občanství a příjmením obou rodičů podle španělského zvyku přidání příjmení matky za svobodna za rodové příjmení otce, což znamenalo diskriminaci podle článků 12 a 17 SES (18 a 20 SFEU). A ačkoliv belgická vláda uvedla, že nezměnitelnost příjmení napomáhá sociálnímu pořádku a integraci cizích státních příslušníků do belgické společnosti, SD odmítl takovou argumentaci tím, že děti, které požívají statusu evropského občana, by neměly trpět diskriminací na základě svého příjmení, a že belgická praxe není ani nutná ani přiměřená k podpoře integrace cizích státních příslušníků.⁹⁰

---

⁸⁸ KOSTAKOPOULOU, Dora. Ideas, Norms and European Citizenship: Explaining Institutional Change. In: *Modern Law Review*, Mar 2005, Vol. 68 Issue 2, s. 258.

⁸⁹ Věc C-148/02 C. Garcia Avello v. Belgický stát [2003] ECR I-11613.

⁹⁰ KOSTAKOPOULOU, Dora. Ideas, Norms and European Citizenship: Explaining Institutional Change. In: *Modern Law Review*, Mar 2005, Vol. 68 Issue 2, s. 259.

V rozsudku **Pusa**⁹¹ SD uvedl, že „národní legislativa, která znevýhodňuje část svých občanů jenom proto, že vykonali své právo volného pohybu a pobytu v jiném členském státě, by zvýšila nerovnoměrnost zacházení, což je v rozporu s hlavním principem evropského občanství, a to zajistit stejné právní zacházení při vykonávání práva volného pohybu. Taková legislativa by mohla být oprávněná, pouze pokud by byla založena na objektivních důvodech nezávislých na národnosti dotčených osob a patřičně proporcionalní vzhledem k legislativním cílům národních nařízení.“⁹²

Ve stejném období byla přijata nová směrnice č. 2004/38 o právu občanů a jejich rodinných příslušníků volně se usazovat a pohybovat na území členských států. Tato směrnice upravila postupně práva volného pohybu inkorporací a revizí stávajících směrnic (č. 68/360, 73/148, 72/194, 75/34, 75/35, 90/364, 90/365, 93/96 a 64/221 byly s účinností od 30. dubna 2006 zrušeny) a z nařízení 1612/68 zrušila články 10 a 11 počínaje od 30. dubna 2006.⁹³

4.4 Další rozhodnutí v období 2004-11

V tomto období se SD víceméně držel své předchozí judikatury. Vyskytlo se mnoho předběžných otázek, jež se týkaly výkladu článků SES o evropském občanství a dále výkladu článků a směrnic vztahujících se k volnému pohybu a pobytu osob. Z hlediska rozsahu práce není možné všechna tato rozhodnutí uvést, proto v této podkapitole budou uvedeny pouze nejzajímavější a nejzávažnější případy.

Rozhodnutí ve věci **C-456/02 Michel Trojani v. Centre public d'aide sociale de Bruxelles (CPAS)**⁹⁴ se týkalo práva volného pohybu osob, zejména práva na pobyt osoby pracující v ubytovně za odměnu vyplácenou v naturáliích a získání sociální dávky životního minima.

---

⁹¹ Věc C-224/02 H. A. Pusa v. Osuuspankkien Keskinäinen Vakuutusyhtiö [2004] ECR I-05763.

⁹² KOSTAKOPOULOU, Dora. Ideas, Norms and European Citizenship: Explaining Institutional Change. In: *Modern Law Review*, Mar 2005, Vol. 68 Issue 2, s. 260.

⁹³ Ibid. s. 260-261.

⁹⁴ Věc C-456/02 M. Trojani v. Centre public d'aide sociale de Bruxelles [2004] ECR I-07573.

Francouzský občan Michel Trojani, krátce pobýval v Belgii v roce 1972 a vykonával tam samostatnou výdělečnou činnost, do Belgie se vrátil v roce 2000. V lednu 2002 byl přijat do ubytovny Armády spásy, kde za ubytování a malé kapesné vykonával nejrůznější činnosti v rozsahu přibližně 30 hodin týdně v rámci osobního plánu společensko-profesního začlenění. Jelikož byl bez prostředků, obrátil se na CPAS, aby získal dávku životního minima, což odůvodnil potřebou platit ubytovně 400 eur měsíčně, mít možnost ji opustit a žít samostatně. To bylo zamítnuto na základě toho, že pan Trojani neměl belgickou státní příslušnost, a tudíž se na něj nevztahuje nařízení 1612/68.

SD řešil, zda se jedná o právo usazování či poskytování služeb podle příslušných článků. A rozhodl v tom smyslu, že se nejedná o právo usazování, ale pan Trojani se může dovolávat práva pobytu jako pracovník podle článku 39 SES, pokud je činnost vykonávaná v zaměstnaneckém poměru efektivní a skutečná. Dále bylo uvedeno, že občan EU, může mít právo pobytu pouze na základě čl. 18 odst. 1 SES. Výkon tohoto práva je podroben omezením a podmínkám upraveným v tomto ustanovení, které obsahují požadavek dostatečných finančních prostředků, avšak při dodržení obecných zásad práva Společenství a zejména zásady proporcionality. Pokud má občan Unie, který není hospodářsky činný, povolení k pobytu, může se dovolávat článku 12 SES, za účelem přiznání dávky sociální péče např. dávky životního minima.⁹⁵

Dalším rozsudkem byla věc **C-300/04 Eman a Sevinger**⁹⁶ z 12. září 2006, kdy nizozemští státní občané Eman a Sevinger zpochybnili zamítnutí svého zápisu do seznamu voličů pro volby do Evropského parlamentu, protože mají bydliště na Arubě. Odvolávali se na článek 17 odst. 1 SES (20 SFEU) podle kterého jsou občany EU, dále na článek 19 odst. 2 SES (22 SFEU), vykládaný podle článku 3 protokolu č. 1 k EÚLP, na jehož základě mají právo volit ve volbách do EP, přestože mají bydliště na území, jež je v seznamu zámořských zemí a území v příloze II SES.

---

⁹⁵ Věc C-456/02 M. Trojani v. Centre public d'aide sociale de Bruxelles [2004] ECR I-07573.

⁹⁶ Věc C-300/04 M.G. Eman a O.B. Sevinger v. College van burgemeester en wethouders van Den Haag [2006] ECR I-08055.

SD rozhodl ve věci C-300/04 takto:

„Osoby, které mají státní příslušnost členského státu a mají pobyt nebo bydliště na území, které patří mezi zámořské země a území ve smyslu čl. 299 odst. 3 SES, se mohou dovolávat práv přiznaných občanům Unie v části druhé Smlouvy o ES....Jestliže za současného stavu práva Společenství nic nebrání tomu, aby členské státy definovaly při respektování práva Společenství podmínky práva volit a být volen ve volbách do Evropského parlamentu odkazem na kritérium bydliště na území, na kterém se volby konají, zásada rovného zacházení nicméně brání tomu, aby důsledkem zvolených kritérií bylo rozdílné zacházení mezi státními příslušníky, kteří se nacházejí ve srovnatelných situacích, aniž by bylo toto rozdílné zacházení objektivně odůvodněno.“⁹⁷

Velmi zajímavým se z pohledu antidiskriminační klauzule jeví rozhodnutí v případě **Tas-Hagen a Tas ve věci C-192/05**⁹⁸ ze dne 26. října 2006.

Paní Tas-Hagen narozena v roce 1943 v tehdejší Nizozemské Indii, přišla do Nizozemska v roce 1954, kde v roce 1961 získala nizozemskou státní příslušnost. Byla postižena pracovní neschopností a ukončila výdělečnou činnost a poté se usadila v roce 1987 ve Španělsku. Rok před tím požádala na základě nizozemského zákona o benefitech pro oběti války (WUBO), o pravidelnou dávku a příspěvek na financování různých opatření. Tato žádost se zakládala na zdravotních problémech, které byly důsledkem událostí, jež zažila v Nizozemské Indii během japonské okupace a během období zvaného „Bersiap“, které následovalo po této okupaci. Avšak příslušný úřad (PUR) tuto žádost zamítl s tím, že paní Tas-Hagen neutrpěla žádnou újmu, která by mohla vést k trvalé invaliditě.

V roce 1999 podala paní Tas-Hagen novou žádost, ve které žádala, o přiznání postavení civilní oběti války, a také právo na pravidelnou dávku a

---

⁹⁷ Věc C-300/04 M.G. Eman a O.B. Sevinger v. College van burgemeester en wethouders van Den Haag [2006] ECR I-08055.

⁹⁸ Věc C-192/05 K. Tas-Hagen and R.A. Tas v. Raadskamer WUBO van de Pensioen- en Uitkeringsraad [2006] ECR I-10451.

doplňující příspěvek na zlepšení životních podmínek. Postavení civilní oběti války bylo paní Tas-Hagen přiznáno, avšak dávky jí byly zamítnuty s tím, že ke dni podání žádosti byla usazena ve Španělsku a tím nesplnila podmínku stanovenou WUBO.

Pan Tas narozen v Nizozemské Indii v roce 1931 se v roce 1947 usadil v Nizozemsku. V období 1951 až 1971 měl indonéské státní občanství, ale v roce 1971 opět získal státní občanství nizozemské. V roce 1983 přestal pan Tas pracovat jako úředník města Haag a byl kvůli psychickému stavu prohlášen zcela invalidním. V roce 1987 se usadil ve Španělsku.

V dubnu 1999 požádal na základě WUBO o pravidelnou dávku a příspěvek na zlepšení svých životních podmínek. PUR tuto žádost zamítl, přiznal dotčené osobě postavení civilní oběti války, ale zase nebyla splněna podmínka teritoriality vyžadovaná WUBO, jelikož byl ke dni podání žádosti usazen ve Španělsku.

Paní Tas-Hagen a pan Tas napadli uvedená zamítavá rozhodnutí u soudu, přičemž se odvolávali na to, že podmínka mít ke dni podání žádosti bydliště v Nizozemsku, stanovená v článku 3 WUBO, je v rozporu s ustanoveními Smlouvy o ES, která se týkají občanství Unie.

SD řešil jednak věcnou působnost článku 18 SES (21 SFEU), a jednak rozšíření působnosti článku 17 SES (20 SFEU) na vnitrostátní situace. Uvedl, že takováto dávka spadá do pravomoci členských států, ale členské státy musí při výkonu svých pravomocí dbát práva Společenství, zejména pak ustanovení týkající se práv svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států. Dále zdůraznil, že cílem článku 17 SES není rozšiřovat věcnou působnost smlouvy na vnitrostátní situace, jež nemají spojitost s komunitárním právem.

Uvedená situace spadá pod právo na svobodný pohyb a pobyt občanů, jelikož žalobci paní Tas-Hagen a pan Tas vykonali své právo podle čl. 18 odst. 1 ES tím, že si za své bydliště zvolili Španělsko.

SD odpověděl na předběžnou otázku následovně:

„Článek 18 odst. 1 SES musí být vykládán v tom smyslu, že brání právní úpravě členského státu, podle které tento stát odmítne poskytnout jednomu

ze svých státních příslušníků dávku pro civilní oběti války pouze z toho důvodu, že dotčená osoba nemá ke dni podání žádosti bydliště na území tohoto členského státu, ale na území jiného členského státu.“⁹⁹

Spojené věci C-11/06 a C-12/06 Rhiannon Morgan a Iris Bucher¹⁰⁰

V obou případech došlo k odmítnutí přiznat podporu na vzdělávání německým občankám, které bydlí v Německu a absolvují svá studia v jiném členském státě. V prvním případě z důvodu, že neabsolvovala minimálně jednoroční studium ve vnitrostátním vzdělávacím zařízení. A v druhém případě, protože měla údajně založit své bydliště v příhraničním území pouze za tím účelem, aby vykonávala své odborné vzdělávání. Žalobkyně se odvolávaly zejména na to, že jimi studované obory - aplikovaná genetika a ergoterapie nejsou v Německu nabízeny.

V odůvodnění rozsudku se SD věnoval tomu, že by student musel absolvovat dvojí studium během jednoho roku a to jej dostává do obtížnější situace a odrazuje občany EU od opuštění členského státu, za účelem studia. Navíc tato podmínka není přiměřená cílům, jimiž je zabezpečení rychlého dokončení studia nebo ulehčení uváženého výběru studia. Ani není toto omezení způsobilé nebo nezbytné k zabránění kumulování stejných podpor, které mohou být získány v jiném členském státě.

Rozhodnutí: „Články 17 a 18 SES (20 a 21 SFEU) brání tomu, aby byl nárok na podporu na vzdělávání poskytovanou z titulu studia v jiném členském státě než v tom, kterého jsou studující, kteří žádají o tuto podporu, státními příslušníky, podmíněn tím, že tato studia musí být pokračováním vzdělávání během alespoň jednoho roku na území jejich členského státu původu.“

---

⁹⁹ Věc C-192/05 K. Tas-Hagen and R.A. Tas v. Raadskamer WUBO van de Pensioen- en Uitkeringsraad [2006] ECR I-10451.

¹⁰⁰ Spojené věci C-11/06 a C-12/06 R. Morgan v. Bezirksregierung Köln a I. Bucher v. Landrat des Kreises Düren [2007] ECR I-09161.

Věc C-524/06 Huber ¹⁰¹

Pan Heinz Huber, rakouský státní příslušník, který se přestěhoval do Německa, aby zde vykonával povolání nezávislého pojišťovacího agenta. V centrálním registru cizinců o něm byly shromážděny následující údaje: příjmení, jméno, datum a místo narození, státní příslušnost, rodinný stav, pohlaví, dřívější vstupy na německé území a opuštění tohoto území, pobytový status, údaje o posledním i dřívějších cestovních dokladech, poslední i dřívější prohlášení o bydlišti, a poznámky Spolkového úřadu pro migraci a uprchlíky a poznámky a označení služebního orgánu, který údaje předal.

Pan Huber se tímto cítil diskriminován zejména z toho důvodu, že o německých státních příslušnících taková databáze neexistuje. Požádal o odstranění těchto údajů, ale tato žádost byla správním orgánem zamítnuta.

SD se tomu vyjádřil v tom smyslu, že je možné provozovat takovou databázi osobních údajů o občanech Unie, kteří nejsou státními příslušníky onoho členského státu. Jejím cílem však musí být poskytování podpory vnitrostátním orgánům příslušným k provádění právní úpravy v oblasti práva pobytu. A musí splňovat tyto podmínky, má obsahovat pouze údaje nezbytné k provádění této právní úpravy uvedenými orgány a jeho centralizovaná povaha má umožňovat účinnější provádění této právní úpravy, pokud jde o právo pobytu občanů Unie, kteří nejsou státními příslušníky tohoto členského státu.

Avšak za nezbytné pro statistické účely nelze považovat uchovávání a zpracování jmenných osobních údajů v rámci takového registru, jako je centrální registr cizinců. A dále, že článek 12 SES (18 SFEU) brání tomu, aby členský stát zavedl s cílem bojovat proti trestné činnosti systém zpracování osobních údajů, který se týká výlučně občanů Unie, kteří nejsou státními příslušníky tohoto členského státu.

---

¹⁰¹ Věc C-524/06 H. Huber v. Bundesrepublik Deutschland [2008] ECR I-09705.

Věc C-135/08 Rottmann¹⁰²

Pan Rottmann se narodil ve Štýrském Hradci a na základě státního občanství nabytého narozením byl původně rakouským státním příslušníkem. V roce 1995 se přestěhoval do Mnichova. V únoru 1997 byl na něho vydán rakouský vnitrostátní zatýkací rozkaz.

V únoru 1998 požádal o udělení německého státního občanství. V rámci řízení o udělení státního občanství opomenul uvést trestní stíhání, které proti němu bylo vedeno v Rakousku. To mu bylo uděleno v lednu 1999. Udělením německého státního občanství ztratil v souladu s rakouským právem rakouskou státní příslušnost.

V srpnu 1999 orgány města Štýrský Hradec informovaly město Mnichov, že na žalobce byl v tomto městě vydán zatýkací rozkaz. Krom toho v září 1999 informovalo rakouské státní zastupitelství město Mnichov mimo jiné o skutečnosti, že žalobce v původním řízení byl stíhán již v červenci 1995.

S ohledem na tyto okolnosti se německé úřady po vyslechnutí žalobce rozhodly zrušit rozhodnutím z července 2000 se zpětnou účinností akt, jímž bylo uděleno státní občanství, z důvodu, že zatajil, že proti němu bylo v Rakousku vedeno vyšetřování, a že v důsledku toho nabyl německé státní občanství podvodem.

SD dospěl k závěru, že právo EU, zejména článek 17 SES (20 SFEU), nebrání tomu, aby členský stát odňal občanu Evropské unie státní občanství tohoto členského státu nabyté udělením, bylo-li udělení dosaženo podvodným jednáním, pokud toto rozhodnutí o odnětí dodrží zásadu proporcionality. Rozhodnutí o zrušení aktu, jímž bylo uděleno státní občanství, z důvodu podvodného jednání, odpovídá důvodu obecného zájmu. V tomto ohledu je legitimní, že členský stát chce chránit jedinečný vztah solidarity a loajlnosti mezi ním samotným a jeho státními příslušníky. Vzhledem k významu, který primární právo přiznává statusu občana Unie, je nutné při přezkumu rozhodnutí o zrušení aktu, jímž bylo uděleno státní občanství, zohlednit případné následky, které by vyplynuly z tohoto rozhodnutí pro dotyčného či jeho rodinné příslušníky, co se týče ztráty práv, která má každý občan Unie. Dále je zapotřebí ověřit, zda je tato ztráta

---

¹⁰² Věc C-135/08 J. Rottmann v. Freistaat Bayern [2009] ECR 00000.

odůvodněna vzhledem k závažnosti protiprávního jednání dotyčného, a také možnost dotyčného získat zpět původní státní příslušnost.

Věc C-391/09 Runevič-Vardyn a Wardyn ¹⁰³

Malgožata Runevič-Vardyn je litevskou státní příslušnicí a patří k polské menšině Litevské republiky, ale nemá polskou státní příslušnost. Rodiče jí dali polské jméno „Małgorzata“ a příjmení „Runiewicz“. Avšak v rodném listě bylo její jméno a příjmení zapsáno v litevské podobě, a sice „Malgožata Runevič“. Stejně jméno a stejné příjmení je uvedeno v novém rodném listě, který žalobkyni vydalo v roce 2003 oddělení matriky města Vilnius, jakož i v litevském cestovním pase, který jí vydaly příslušné orgány v roce 2002.

Rodný list z roku 1977 byl sepsán v azbuce, zatímco rodný list z roku 2003 v latince a jméno a příjmení žalobkyně v původním řízení jsou v něm uvedeny v podobě „Malgožata Runevič“.

Oddělení matriky města Varšava jí v roce 2006 vydalo polský rodný list. V tomto polském rodném listě jsou její jméno a příjmení uvedeny v souladu s polskými pravidly grafického zápisu, a sice „Małgorzata Runiewicz“.

Poté, co žila a pracovala určitou dobu v Polsku, se žalobkyně v červenci 2007 vdala za žalobce. V oddacím listě vydaném oddělením matriky města Vilnius je „Łukasz Pawel Wardyn“ přepsán do podoby „Lukasz Pawel Wardyn“, a sice latinkou bez použití diakritických znamének, zatímco jméno jeho manželky je uvedeno v podobě „Malgožata Runevič-Vardyn“, což znamená, že byly použity pouze litevské znaky, k nimž nepatří písmeno „W“, a to i v případě příjmení jejího manžela připojeného k jejímu jménu. Příslušné polské orgány vydaly také oddací list, v němž jsou jejich příjmení a jména přepsána v souladu s polskými pravidly grafického záznamu.

---

¹⁰³ Věc C-391/09 M. Runevič-Vardyn a L. P. Wardyn v. Vilniaus miesto savivaldybės administracija a další [2011] ECR 00000.

Poté předložila žalobkyně oddělení matriky města Vilnius žádost o to, aby její jméno a příjmení uvedené v rodném listě, a sice „Malgožata Runevič“, byly změněny na „Małgorzata Runiewicz“ a aby její jméno a příjmení uvedené v jejím oddacím listě, a sice „Malgožata Runevič-Vardyn“, byly změněny na „Małgorzata Runiewicz-Wardyn“.

Litevské úřady toto odmítly s tím, že podle platné vnitrostátní právní úpravy nelze údaje uvedené v předmětných dokladech o osobním stavu změnit.

Tímto se cítili diskriminováni, kdyby byl totiž sňatek uzavřen v Polsku, byla by jejich jména zapsána v oddacím listě s použitím stejného grafického vyjádření, jako je grafické vyjádření použité v jejich rodných listech. Vzhledem k tomu, že písmeno „W“ v litevské abecedě oficiálně neexistuje, je zvláštní, že litevské orgány zachovaly původní grafické vyjádření jeho příjmení, zatímco grafické vyjádření jeho jmen bylo změněno.

Podle litevského Ústavního soudu musí být v cestovním pase jméno a příjmení osob uvedeny podle pravidel grafického záznamu státního úředníka jazyka, aby nebylo zpochybněno ústavní postavení tohoto jazyka.

Soudní dvůr dospěl k závěru, že taková vnitrostátní právní úprava je možná a nespadá pod působnost zásady rovného zacházení s osobami bez ohledu na jejich rasu nebo etnický původ. Dále uvedl, že článek 21 SFEU nebrání tomu, aby příslušné orgány členského státu v souladu s vnitrostátní právní úpravou, odmítly změnit v rodných listech a oddacím listě jednoho ze svých státních příslušníků jeho příjmení a jméno podle pravidel grafického záznamu jiného členského státu. A také mohou odmítnout změnit společné příjmení manželského páru tvořeného občany Unie uvedené v dokladech o osobním stavu vydaných členským státem původu jednoho z těchto občanů, do podoby, která je v souladu s pravidly grafického záznamu posledně uvedeného státu, za podmínky, že toto odmítnutí nezpůsobuje uvedeným občanům Unie značné správní, pracovní a soukromé obtíže.

Věc C-434/09 McCarthy ¹⁰⁴

Paní McCarthy občanka Spojeného království, která má také irskou státní příslušnost, se narodila a vždy pobývala ve Spojeném království a pobírá sociální dávky.

V listopadu 2002 se provdala za jamajského státního příslušníka, který neměl právo pobytu ve Spojeném království na základě právní úpravy v oblasti přistěhovalectví. Po uzavření manželství byl paní McCarthy poprvé vydán irský pas.

V roce 2004 požádali paní McCarthy a její manžel o povolení k pobytu a oprávnění k pobytu v souladu s právem Unie, paní McCarthy jakožto občanka Unie a pan McCarthy jakožto manžel občanky Unie. Jejich žádost byla zamítnuta z toho důvodu, že paní McCarthy není „způsobilou osobou“ (v zásadě zaměstnanou osobou, osobou samostatně výdělečně činnou či ekonomicky soběstačnou osobou), a pan McCarthy tudíž není manželem „způsobilé osoby“.

SD rozhodl v tom smyslu, že článek 21 SFEU se nepoužije na občana Unie, který nikdy nevyužil svého práva volného pohybu, který vždy pobýval v členském státě, jehož je státním příslušníkem, a který má mimoto státní příslušnost dalšího členského státu, pokud situace tohoto občana s sebou nenese použití opatření členského státu, v jejichž důsledku by byl zbaven možnosti skutečně využívat podstatné části práv plynoucích ze statusu občana Unie nebo by byl narušen výkon jeho práva svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států.

Věc C-34/09 Ruiz Zambrano ¹⁰⁵

Pan Ruiz Zambrano požádal o azyl v Belgii, na jejíž území vstoupil s vízem vystaveným belgickým velvyslanectvím v Kolumbii. Jeho manželka, která je též kolumbijskou státní občankou, požádala o přiznání statutu uprchlíka v tomto členském státě.

Belgické orgány odmítly vyhovět jejich žádostem, avšak k příkazu k opuštění území připojily ustanovení o nenavrácení do Kolumbie vzhledem

---

¹⁰⁴ Věc C-434/09 S. McCarthy v. Secretary of State for the Home Department [2011] ECR 00000.

¹⁰⁵ Věc C-34/09 G. Ruiz Zambrano v. Office national de l'emploi [2011] ECR 00000.

k občanské válce panující v této zemi. Pan Ruiz Zambrano poté podal žádost o legalizaci svého pobytu podle belgického zákona. Ve své žádosti se dovolával absolutní nemožnosti návratu do Kolumbie a extrémního zhoršení situace v této zemi, přičemž mimoto zdůrazňoval své úsilí o začlenění se do belgické společnosti, osvojení si francouzského jazyka a vzdělávání svého dítěte v mateřské škole. V následujících letech pracoval na plný úvazek, aniž by byl držitelem pracovního povolení. Do této rodiny se narodily další dvě děti v letech 2003 a 2005, které nabyly belgické státní občanství na základě zákona o belgickém státním občanství, neboť kolumbijské právo nepřiznává kolumbijské občanství dětem narozeným mimo území Kolumbie, pokud rodiče dítěte o jeho přiznání výslovně nepožádají. Všechny jejich pokusy o legalizaci pobytu v Belgii byly zamítnuty, ale bylo jim ponecháno právo dočasného pobytu či zvláštní oprávnění k pobytu po dobu řízení.

Pan Ruiz Zambrano své právo pobytu vyvozoval přímo ze Smlouvy o ES, a tím měl být zproštěn povinnosti vlastnit pracovní povolení.

Soudní dvůr rozhodl v tom smyslu, že článek 20 SFEU brání tomu, aby členský stát odepřel státnímu příslušníku třetího státu, na kterého jsou výživou odkázány jeho děti nízkého věku, jež jsou občany EU, právo na pobyt v členském státě, v němž mají tyto děti bydliště a jehož mají státní příslušnost, a aby uvedenému státnímu příslušníku třetího státu odmítl vydat pracovní povolení, neboť taková rozhodnutí by uvedené děti připravila o možnost skutečně využívat podstatné části práv spojených se statutem občana EU.

V současné době jsou před Soudním dvorem také následující dva případy, které zatím nebyly rozhodnuty.

Věc C-75/11 Evropská komise v. Rakouská republika¹⁰⁶

Evropská komise zažalovala Rakouskou republiku pro nesplnění povinnosti, které pro ni vyplývají z článku 18 SFEU ve spojení s články 20 a 21 SFEU, jakož i směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/38/ES o právu občanů

---

¹⁰⁶ Věc C-75/11 Evropská komise v. Rakouská republika ECR 00000.

Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států.

Rakouská republika váže slevy z jízdného pro studenty na pobírání rodinných příspěvků. Tím znevýhodňuje státní příslušníky jiných členských států ve větší míře než rakouské státní příslušníky a porušuje tak zásadu rovného zacházení s občany Unie a tuzemci.

Na rozdíl od názoru rakouské vlády nepředstavuje sleva z jízdného žádné věcné plnění k vyrovnání zatížení rodin, neboť se zjevně jedná o zvýhodnění, na které má nárok pouze posluchač zapsaný na vysoké škole nebo univerzitě.

Výjimky ze zásady rovného zacházení je nutné vykládat restriktivně. Proto se v případě slevy z jízdného pro studenty nemůže jednat o vyživovací podporu při studiu ve formě stipendia nebo půjčky na studium. Vyloučení studentů, jejichž rodiče nepobírají rakouské přídatky na děti ze sporné slevy z jízdného, je tak v rozporu s právem Unie.

Spojené věci C-147/11 Lucja Czop¹⁰⁷ a C-148/11 Margita Punakova¹⁰⁸

Žalobkyně jsou občanky Polska a České republiky, přicestovaly do Spojeného království před přistoupením jejich zemí k EU. Usadily se zde jako osoby samostatně výdělečně činné ve smyslu článku 49 SFEU (43 SES). Poté zůstaly ve Spojeném království po přistoupení a pokračovaly v samostatně výdělečné činnosti.

V současné době, již však nejsou osobami samostatně výdělečně činnými, a jsou hlavními osobami, které skutečně pečují o dítě, které zahájilo všeobecné studium v jednom případě až po přistoupení a poté, co žalobkyně v přestala vykonávat samostatně výdělečnou činnost a v druhém případě dítě zahájilo studium v době, kdy žalobkyně vykonávala samostatně výdělečnou činnost.

---

¹⁰⁷ Věc C-147/11 Secretary of State for Work and Pensions v. L. Czop ECR 00000.

¹⁰⁸ Věc C-148/11 Secretary of State for Work and Pensions v. M. Punakova ECR 00000.

V tomto případě se řeší, zda mají žalobkyně právo pobytu ve Spojeném království na základě nařízení č. 1612/68, dále zda existuje obecná zásada práva EU, která staví naroveň postavení zaměstnanců a osob samostatně výdělečně činných. A pokud by žalobkyně právo pobytu neměly, zda by bylo by bráněno svobodě usazování či by bylo od jejího výkonu odrazováno.

Z judikatury SD tedy vyplývá, že na základě pravidel, kterými Smlouvy či jiné komunitární předpisy přiznávají právo na pohyb a pobyt v členských státech Unie, mají občané Unie možnost se domáhat uznání těchto práv jednoduše na základě článku 18 SES (21 SFEU).¹⁰⁹

V tomto období zůstal Soudní dvůr věrný smyslu svých předchozích rozhodnutí a dále rozšiřoval význam evropského občanství. Dá se říci, že v rámci tématu evropského občanství SD nejvíce rozhodoval o slučitelnosti komunitárního práva s vnitrostátní právní úpravou, která obsahuje někdy velmi nelogické a diskriminační podmínky. Do budoucna lze předpokládat, že Soudní dvůr bude věrný svým předchozím rozhodnutím a bude velmi striktní, zejména v otázkách sporných či diskriminačních podmínek, jež jsou mnohdy překážkou ve svobodném využívání práv občanů EU.

SD přispěl velkou měrou k rozvinutí evropského občanství a v některých případech mu dal zcela nový význam. Avšak jako u každé problematiky se názory a rozhodnutí Soudního dvora v průběhu let lišily. Nejprve se Soudní dvůr nepouštěl do problematiky evropského občanství příliš nadšeně a inovativně, ale postupem času, jak se vyvíjela i politická situace, došlo k několika převratným rozhodnutím.

Z výše uvedeného je zřejmá odpověď na otázku ohledně vlivu Soudního dvora na rozvoj občanství EU, která zní tak, že velmi významně, protože je to právě Soudní dvůr, který v této oblasti posouvá hranice, a podílí se tak na vytváření rozšířeného pojetí evropského občanství.

---

¹⁰⁹ KLUČKA, J., PECHO, P. Občianstvo v medzinárodnom a európskom práve. *Právny obzor*, 2007, č. 3, s. 219.

5. STÁTNÍ OBČANSTVÍ

Podle definice evropského občanství v SEU (čl. 8) je občanem Unie každá osoba, která má státní příslušnost členského státu. Jelikož je cílem této práce porovnat občanství státní a občanství EU, je vhodné věnovat se pojmu státního občanství, nejprve obecně a poté na příkladu České republiky.

Při zaměření se na zkoumání samotného pojmu občanství, lze vyvodit, že se jedná zejména o klasifikaci podle státní příslušnosti, vzhledem k tomu, jakým občanstvím lidé disponují a jakého státu jsou občany. To, ale není možné konstatovat o evropském občanství, to by pak všichni občané byli jen Evropané.

Občanství je důležitým organizačním principem politického života, protože přiřazuje jednotlivce k určitému politickému zřízení a těm, kteří se kvalifikují jako „občané“ přiznává jistá rovná práva a povinnosti. Dále lze uvést, že občanství je smysluplné jen v rámci konkrétní politické situace. Během posledních zhruba 200 let bylo občanství považováno především za plné členství národního státu. Občanství nalezneme jednak v městských státech Řecka, a také ve středověkých městech Itálie. Je ale možné, že se Smlouvou o EU přišla nová éra evropského občanství.¹¹⁰

Milan Znoj uvádí klasickou teorii občanství v podání T.H. Marshalla. Ten chápal občanství jako oprávnění, které umožňuje člověku začlenění do společnosti jako rovnému s ostatními. Marshallovou hlavní myšlenkou bylo, že zvětšováním rozsahu občanských práv je možné dosáhnout sociální integrace členů společnosti. Marshall rozdělil v rámci občanství práva do několika kategorií, a to na práva občanská, politická a sociální. Občanská práva jsou nezbytná pro individuální svobodu, kam patří osobní svoboda, svoboda slova, víry, právo na vlastnictví a na spravedlnost. Mezi práva politická patří právo hlasovat, tedy právo participovat na politickém

---

¹¹⁰ VINK, Maarten. *Limits of European Citizenship: European Integration and Domestic Immigration Policies*. New York: Palgrave Macmillan, 2005. s. 24.

rozhodování. Práva sociální zahrnují právo na vzdělání, podporu v nezaměstnanosti, zdravotní pojištění a právo na starobní penzi atd.¹¹¹

Státní občanství zaručuje občanům určitá práva. Tato práva bývají zakotvena jednak v ústavách států nebo listinách základních práv a svobod. Dále jsou tato práva rozvíjena mezinárodními smlouvami, ve kterých se státy zavazují k ochraně lidských práv. Jsou to všechna práva výše uvedená, občanská, sociální, politická. Lze tedy konstatovat, že se jedná o soubor práv a povinností, které vyplývají z občanské příslušnosti ke státu.

Podle nálezu Ústavního soudu ČR 207/1994 je možné definovat státní občanství jako „časově trvalý, místně neomezený právní vztah fyzické osoby a státu, který je proti vůli fyzické osoby zpravidla nezrušitelný, na jehož základě vznikají jeho subjektům vzájemná práva a povinnosti, spočívající zejména v právu fyzické osoby na ochranu ze strany státu na jeho území i mimo ně, v právu pobytu na jeho území a na právu účasti na jeho správě veřejných záležitostí. Povinností občana je především věrnost státu, závazek k jeho obraně, výkon určitých funkcí, ke kterým je povolán a dodržování právních předpisů státu i mimo jeho území. Konkrétní obsah státního občanství je určen zákonodárstvím jednotlivého svrchovaného státu. Je výsostným právem státu určovat podmínky, za kterých se nabývá a pozbývá státní občanství.“¹¹²

Z mezinárodních smluv o lidských právech vyplývá striktní zákaz zbavení státního občanství, který je obsažen i v Ústavě ČR. Občanství je svazek mezi státem a fyzickou osobou. Tento svazek se vyznačuje stabilitou, relativní trvalostí a nemění se ani pobytem občana v cizině. Není tedy omezen v čase ani v prostoru. I když státní občanství pobytem občana mimo území státu nezaniká, právní důsledky, plynoucí z tohoto svazku, jsou pobytem v cizině modifikovány. Občan pobývajícím na území cizího státu je

---

¹¹¹ ZNOJ, M. Perspektiva evropského občanství In: *Spor o Evropu: postdemokracie, nebo predemokracie*. [online] Praha Filosofía, 2005. S. 125-139. [cit. 2008-03-31]. Dostupné z <upol.ff.cuni.cz/ucitele/znoj/evropa_public05.pdf>.

¹¹² *Nález Ústavního soudu ČR Pl.ÚS 9/94, č. 207/1994 Sb. (nabývání státního občanství ČR státními občany SR).*

podřízen jeho územní jurisdikci, a podřízen cizineckému režimu. Nemůže tedy realizovat svá občanská práva v plném rozsahu.¹¹³

5.1 Státní občanství ČR

Pro dosažení cílů této práce je nezbytné pojednat o občanství ČR. Občanství ČR podobně jako občanství v jiných státech je charakteristické znaky příznačnými právě pro státní občanství, jež ho dělají výlučným a odlišným od jiných vztahů mezi občanem a státem.

Státní občanství ČR je možné charakterizovat časovou a územní trvalostí vztahu, jeho veřejnoprávní výlučností, která neumožňuje takový vztah k jinému státu, dále personalitou, což znamená, že pouze ČR může vymezovat určitá práva a povinnosti svým občanům. Dále je to bezprostřednost, tj., že občanství nemůže být zprostředkováno jiným vztahem například k vrchnosti, obci, rodině apod. Dalším znakem občanství je efektivita, tj., že občanství je založeno na účinné ochraně ze strany státu, které se občan má možnost dovolat. Posledním znakem občanství je rovnost, to znamená, že všichni státní občané ČR mají stejná práva a povinnosti jako ostatní a nejsou mezi nimi dělány rozdíly.¹¹⁴

5.1.1 Nabývání a pozbývání státního občanství ČR

Občanství se nabývá v zásadě podle principů jus soli a jus sanguinis. Princip jus soli je uplatňován zejména v angloamerických státech a znamená, že občan získává občanství podle místa narození, tj. získává občanství toho státu, ve kterém se narodil. Podle jus sanguinis je pak právo na občanství odvozeno od státního občanství rodičů, tj. právo krve. Tento princip je uplatňován zejména v Evropě. I když mnoho států kombinuje oba způsoby.¹¹⁵

---

¹¹³ GERLOCH, A. – HŘEBEJK, J. – ZOUBEK, V. *Ústavní systém České republiky* Praha: Prospektrum 1999. s. 102.

¹¹⁴ FILIP, J. *Vybrané kapitoly ke studiu ústavního práva*. 2. doplněné vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2001. s. 25.

¹¹⁵ PAVLÍČEK, V. a kol. *Ústavní právo a státověda 1. díl*. Praha: Linde, 1998. s. 64.

V České republice je uplatňován princip jus sanguinis. Jinak existuje šest způsobů nabytí státního občanství, a to narozením, osvojením, určením otcovství, nalezením na území státu, prohlášením a udělením.

Narození

V případě narození či filiace nabývá dítě státní občanství narozením při splnění podmínky, že alespoň jeden z rodičů je občanem státu. Dítě nabývá občanství i tehdy pokud nemají rodiče státní občanství, ale alespoň jeden z nich má právo trvalého pobytu na území státu a dítě se zde narodí. Uvedený příklad je projevem apartismu, který má za úkol zabránit, aby někdo zůstal bez státního občanství.

Osvojení

Dítě nabývá státního občanství osvojením dnem právní moci rozsudku o osvojení, pokud alespoň jeden z osvojitelů je státním občanem České republiky.

Určení otcovství

Nabývání občanství určením otcovství - dítě, které se narodilo mimo manželství a jeho matka není státní příslušnicí ČR nebo je bezdomovkyní a otec je státním občanem České republiky, nabývá dítě státní občanství České republiky dnem, kdy oba rodiče vydají souhlasného prohlášení o určení otcovství nebo dnem právní moci rozsudku o určení otcovství.

Nalezení

V případě nalezení fyzické osoby mladší 15 let na území státu, je tato považována za státního občana České republiky, pokud není prokázáno, že nabyla narozením státní občanství jiného státu.

Prohlášení

Prohlášení neboli opce je druh nabytí občanství, který byl spjat s občanstvím bývalé ČSFR. Fyzická osoba, která byla k 31. prosinci 1992 státním občanem České a Slovenské Federativní Republiky, ale neměla státní občanství ani jednoho z uvedených států, si mohla zvolit státní občanství

České republiky prohlášením. Toto prohlášení mohlo být učiněno nejdříve dnem dosažení věku 15 let.¹¹⁶

K zániku státního občanství ČR pak může dojít v zásadě dvěma způsoby. Jednak na základě prohlášení, a dále získáním cizího státního občanství.

Pozbytí státního občanství prohlášením znamená, že státní občan České republiky, zdržující se v cizině, který je zároveň státním občanem cizího státu, může učinit prohlášení, že se vzdává státního občanství České republiky. Tento občan pak pozbývá státní občanství České republiky okamžikem, kdy na vlastní žádost nabytí cizí státní občanství. Avšak existují 2 výjimky, kdy výše uvedené neplatí. První výjimkou je situace, kdy k nabytí cizího státního občanství došlo v souvislosti s uzavřením manželství. Druhá výjimka, je případ, kdy občan získal cizí státní občanství narozením.¹¹⁷

5.1.2 Práva občanů České republiky¹¹⁸

Státní občanství patří mezi základní prvky každého demokratického státu a jsou s ním spojena základní práva a povinnosti všech občanů tohoto státu. Občané by se měli s těmito právy a povinnostmi seznámit a využívat jich jako základních prvků demokracie.¹¹⁹ V ČR neexistuje zákon, který by zahrnoval všechna specifika práv a povinností občanů. Většina jich je ale uvedena v Ústavě ČR a Listině základních práv a svobod.

Článek 2 odstavec 4 Ústavy ČR uvádí, že každý občan může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá. Z toho vyplývá, že občan má jenom ty povinnosti, které mu ukládá zákon a nikdo ho nemůže nutit konat nic jiného.

---

¹¹⁶ 16009. *Nabývání státního občanství – filiace, adopce, určení otcovství, nalezení, opce* [online]. [cit. 2010-04-15]. Dostupné z <<http://www.epravo.cz/top/clanky/nabyvani-statniho-obcanstvi-filiace-adopceurceni-otcovstvi-nalezeni-opce-16009.html>>.

¹¹⁷ 16011. *Pozbývání státního občanství* [online]. [cit. 2010-04-15]. Dostupné z <<http://www.epravo.cz/top/clanky/pozbyvani-statniho-obcanstvi-16011.html>>.

¹¹⁸ FILIP, J. *Vybrané kapitoly ke studiu ústavního práva*. 2. doplněné vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2001. s. 23 – 24.

¹¹⁹ Martinec, D. *Státní občanství*. [online]. [cit. 2011-08-01]. Dostupné z <<http://sorry.vse.cz/~xmard16/vyukproj/obcanstv.htm>>.

Právo na pobyt

Právo na pobyt je zaručeno článkem 14 Listiny základních práv a svobod. Zde je stanoveno, že svoboda pohybu a pobytu je zaručena a že každý, kdo se oprávněně zdržuje na území České republiky, má právo svobodně je opustit a svobodně na její území vstoupit. Občan ČR nemůže být ze své země vyhoštěn.

3. odstavec tohoto článku dále stanoví, že tyto svobody mohou být omezeny zákonem, jestliže je to nevyhnutelné pro bezpečnost státu, udržení veřejného pořádku, ochranu zdraví nebo ochranu práv a svobod druhých a na vymezených územích též z důvodu ochrany přírody.

Politická práva

Právo občanů ČR účastnit se správy veřejných záležitostí zaručuje jak Ústava ČR tak Listina. Čl. 18 a 19 Ústavy ČR zaručují aktivní a pasivní volební právo pro volby do Poslanecké sněmovny a Senátu, další články pak pro volbu prezidenta republiky, pro výkon funkce Ústavního soudu a pro výkon soudcovské funkce.

Čl. 18 Listiny zaručuje petiční právo, ve věcech veřejného nebo jiného společného zájmu, kdy má každý (nejen občan) právo se obracet na státní orgány a orgány územní samosprávy s žádostmi návrhy a stížnostmi.

Čl. 20 Listiny pak stanoví právo zakládat politické strany a politická hnutí a sdružovat se v nich. Avšak obecné právo sdružovat se již vztahuje na každého, kdo pobývá na území státu

Čl. 21 Listiny přiznává všem státním občanům právo podílet se na správě veřejných věcí přímo nebo svobodnou volbou svých zástupců.

Velmi zajímavým je pak právo postavit se na odpor proti tomu, kdo by odstraňoval demokratický řád lidských práv a základních svobod, založený Listinou (čl. 23)¹²⁰

---

¹²⁰ FILIP, J. *Vybrané kapitoly ke studiu ústavního práva*. 2. doplněné vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2001. s. 23.

Hospodářská, sociální a kulturní práva

Tato práva vyžadují určitá plnění ze strany státu a závisí tedy na možnostech státní politiky v těchto oblastech, pro to jsou do jisté míry diskutabilní ve své povaze vynutitelnosti¹²¹

Čl. 26 až 29 Listiny upravují práva týkající se výkonu povolání. Je zde právo na svobodnou volbu povolání a přípravu k němu, právo podnikat a provozovat jinou hospodářskou činnost. Dále právo na sdružování se v odborových organizacích a na spravedlivou odměnu za práci a na uspokojivé pracovní podmínky. Zdůrazněna je zvýšená ochrana zdraví žen a mladistvých a také jejich právo na zvláštní pracovní podmínky.

Čl. 30 Listiny zaručuje občanům právo na přiměřené hmotné zabezpečení ve stáří a při nezpůsobilosti k práci, jakož i při ztrátě živitele. Čl. 31 stanoví, že každý má právo na ochranu zdraví, ale jenom občané mají na základě veřejného pojištění právo na bezplatnou zdravotní péči a na zdravotní pomůcky za podmínek, jež stanoví zákon. Čl. 33 odst. 2 Listiny poskytuje právo na bezplatné vzdělání v základních a středních školách, podle schopností občana a možností společnosti též na vysokých školách.¹²²

5.1.3 Povinnosti občanů České republiky¹²³

Podle Ústavy ČR je možné občanům ukládat pouze ty povinnosti, jež stanoví zákon. Jednotlivé povinnosti občanů jsou pak zakotveny v dílčích zákonech. Sem spadá zejména věrnost a obrana státu, dodržování právních předpisů, povinná školní docházka a povinnost platit daně.

Věrnost státu stanovuje čl. 12 zákona o státním občanství.¹²⁴ Je zde uvedena povinnost pro každou fyzickou osobu starší 15 let složit následující slib: „Slibuji na svou čest věrnost České republice. Slibuji, že budu zachovávat všechny zákony a jiné obecně závazné právní předpisy. Slibuji, že budu plnit všechny povinnosti státního občana České republiky“.

---

¹²¹ GERLOCH, A. – HŘEBEJK, J. – ZOUBEK, V. *Ústavní systém České republiky* Praha: Prospektrum 1999. s. 386.

¹²² *Listina základních práv a svobod*, Ústavní zákon č. 2/1993 Sb. ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.

¹²³ FILIP, J. *Vybrané kapitoly ke studiu ústavního práva*. 2. doplněné vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2001. s. 24.

¹²⁴ Zákon č. 40/1993 Sb. o nabývání a pozbývání státního občanství České republiky

Brannou povinnost vymezuje zákon č. 585/2004 Sb. ze dne 4. listopadu 2004 o branné povinnosti a jejím zajišťování, jako povinnost státního občana ČR plnit úkoly ozbrojených sil. Branná povinnost vzniká občanovi dnem po dosažení věku 18 let, a zaniká dosažením věku 60 let. Občan má brannou povinnost plnit při ohrožení státu nebo za válečného stavu, pokud není stanoveno tímto zákonem jinak.

Povinnost dodržování právních předpisů je možné vyvodit z ustanovení článku 2 odst. 4 Ústavy ČR. Pomocí obráceného výkladu lze dospět k závěru, že nikdo nesmí činit to, co je zákonem zakázáno. To se ovšem vztahuje i na území mimo ČR jako výraz personální svrchovanosti.¹²⁵

Povinná školní docházka je zakotvena v čl. 33 odst. 1, který stanoví, že školní docházka je povinná po dobu, kterou stanoví zákon.¹²⁶

Čl. 11 Listiny udílí státu právo vybírat daně a poplatky, ale je k tomu zapotřebí příslušného zákona.

5.1.4 Nález Ústavního soudu České republiky o Lisabonské smlouvě

Slučitelností evropského občanství s Ústavou ČR se zabýval Ústavní soud ČR, když skupina senátorů ČR tvrdila, že se článek 9 SEU neslučuje s článkem 1 odst. 1 Ústavy: „Česká republika je svrchovaný, jednotný a demokratický právní stát.“ Senátoři se domnívali, že může dojít k omezení svrchovanosti ČR, jelikož článek 9 SEU zavádí občanství, ze kterého vyplývají právní důsledky, a to Ústava ČR nezná.

Ústavní soud shledal, že institut občanství Evropské unie byl zaveden už v Maastrichtské smlouvě, a ne až nyní smlouvou Lisabonskou, přičemž k oprávněním občanů členských států, která již byla dovozena Soudním dvorem, dodává občanství EU jen minimum nového normativního obsahu.

Dále Ústavní soud uvedl, že občanství Unie nijak nepopírá občanství členského státu, ale obohacuje je o evropský rozměr.

Ústavní soud navíc již ve svém nálezu Pl. ÚS 66/04, bodu 71 konstatoval, že jestliže čeští občané požívají výhod spojených se statutem občanství EU, je nutné s těmito výhodami akceptovat též jistou míru odpovědnosti.

---

¹²⁵ FILIP, J. *Vybrané kapitoly ke studiu ústavního práva*. 2. doplněné vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2001. s. 24.

¹²⁶ Zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání

V tomto ohledu tedy Ústavní soud rozpor mezi čl. 9 SEU a čl. 1 odst. 1 Ústavy neshledal.¹²⁷

Z výše uvedeného je zřejmé, že státní občanství poskytuje občanům národních států obdobná práva, jako je tomu v rámci občanství evropského, avšak se značnými rozdíly, o nichž bude pojednáno v následující kapitole. Avšak tyto rozdíly nečiní problémy koexistenci obou občanství. Občanství Unie nijak nepopírá občanství státní, ale obohacuje jej o další práva evropského rozměru.

---

¹²⁷ Nález Ústavního soudu ČR Pl.ÚS 29/09, č. 387/2009 Sb. (ústavnost Lisabonské smlouvy II)

6. KOMPARACE OBČANSTVÍ STÁTNÍHO A UNIJNÍHO

Výše byla zkoumána práva evropského i státního občanství. Cílem této kapitoly je podat odpověď na výzkumnou otázku, zda jsou práva vyplývající z občanství EU srovnatelná s právy, která poskytují národní státy.

Evropské občanství je specifickou formou občanství. Lze naprosto souhlasit s tvrzením Bellamyho, který uvádí, že žádná jiná mezinárodní organizace nemá své vlastní občany, dokonce ani když v současné době mohou jednotlivci získat evropské občanství splněním podmínek jednoho z členských států. Také neexistuje žádný jiný příklad mezinárodní vlády, kde by obyčejní lidé mohli požadovat přímý, případně zprostředkovaný vztah s novými mezinárodními strukturami – dokonce i když jsou tyto vztahy více pasivní a zákonné, a méně aktivní a politické než ve většině demokratických států.¹²⁸

Milan Znoj uvádí otázky, které je podle něj nutné zodpovědět při definování občanství. „1. Kdo z lidí usídlených na daném území státu má být považován za občana? 2. Jaká práva a oprávnění plynou jednotlivci z toho, že je občanem? 3. Co může občan očekávat od spoluobčanů prostřednictvím státu? (Např. liberální občan očekává nevměšování do osobních věcí, zajištění bezpečnosti, ale i všeobecné vzdělání, sociální a zdravotní pojištění atd.) 4. Jaké dispozice, schopnosti a identity (tj. pocity sounáležitosti s druhými) musí jedinec mít a měl by rozvíjet, aby byl občanem, tedy rovnoprávným a plnohodnotným členem daného politického společenství?“¹²⁹

Poté se při rozebírání občanství dostává do těžkostí odpovědět na tyto otázky v rámci evropského pohledu. Uvedené otázky jsou podle něj předmětem různých sporů a otázek, tuto diskusi považuje za mnohem

---

¹²⁸ BELLAMY, R. – WARLEIGH, A. *Citizenship and Governance in the European Union*. London: Continuum, 2001. s 4.

¹²⁹ ZNOJ, M. Perspektiva evropského občanství In: *Spor o Evropu: postdemokracie, nebo predemokracie*. [online] Praha Filosofia, 2005. S. 125-139. [cit. 2008-03-31]. Dostupné z <upol.ff.cuni.cz/ucitele/znoj/evropa_publik05.pdf>.

komplikovanější, protože evropské občanství je vázáno na instituce a nadnárodní politické společenství, které nepředstavuje stát.¹³⁰

Pokud se pokusíme pomocí těchto otázek porovnat občanství státní a EU dojdeme k následujícím závěrům. Podle otázky první je občanem státním i občanem evropským, každý jedinec, kterému náleží občanství členského státu. Otázka druhá je pro občanství státní definována ústavami a zákony národních států a v EU je přímo zodpovězena definicí evropského občanství v SEU, avšak se značnými rozdíly, jelikož občanství EU zaručuje podstatně jiná práva než občanství státní. A v tom je hlavní rozdíl mezi oběma institutami, navíc každý stát určuje svým občanům také značné povinnosti (např. brannou či povinnost odvádět daně), toto však na půdě EU schází.

Odpověď na otázku třetí je již poněkud složitější, občan samozřejmě očekává to, co mu práva a povinnosti plynoucí z občanství poskytují. Ale čím více práv se mu dostává, tím více jich bude požadovat. Např. při vstupu České republiky do EU, bylo najednou příjemné vyjet do členských států bez pasu jen s občanským průkazem, ale mnoho lidí si mohlo klást otázku, proč nebylo možné hned od začátku překročit hranice bez kontroly, jako to již bylo po několik let zavedeno mezi jinými členskými státy? Otázka čtvrtá týkající se dispozic, schopností a identit nutných k plnohodnotnému občanství je rozporuplná. Aby byl člověk opravdu občanem musí opravdu využívat svých práv? Nebo stačí, aby si jich byl plně vědom? Například tím, že se rozhodne nevyužít svého volebního práva, se hned nestává neplnohodnotným členem společnosti. Identita je věc odlišná, jestliže jsou lidé, kterých se to týká, považováni za evropské občany, měli by také mít evropskou identitu, ale co to obnáší? Cítit se více Evropanem než Čechem? Nebo Čechem a zároveň Evropanem na stejné úrovni? S tím nelze souhlasit, protože člověk vždy bude mít k jedné identitě blíže než k té druhé. Možná v budoucnu až se rozmělní národnosti natolik, že nebude možné rozlišit nic jiného než Evropu plnou evropských občanů, pak dnešní evropští občané budou skutečně Evropany více než například Čechy. Dále zde vyvstává

---

¹³⁰ ZNOJ, M. Perspektiva evropského občanství In: *Spor o Evropu: postdemokracie, nebo predemokracie*. [online] Praha Filosofia, 2005. S. 125-139. [cit. 2008-03-31]. Dostupné z <upol.ff.cuni.cz/ucitele/znoj/evropa_publik05.pdf>.

otázka loajality k institucím EU, tím, že pro občany EU nejsou explicitně stanoveny žádné povinnosti, je tato loajalita velmi sporná.

Občanství Unie se může, vzhledem ke svému názvu, zdát obdobným institutem jako občanství státní, avšak při důkladné analýze a komparaci obsahu těchto dvou pojmů zjistíme, že to není zcela pravda. Institut občanství je pojem, který se vztahuje ke státní příslušnosti, avšak není možné jej takto aplikovat na EU.

Evropské občanství tak, jak je postaveno nezaručuje stejná práva jako občanství státní, ale „jen“ právo na pobyt, volební právo, právo na diplomatickou a konzulární ochranu, právo petiční a další odvozená práva např. zákaz diskriminace. Dá se říci, že tato práva jsou spíše politická, než sociální, či občanská. Je na místě podotknout, že evropské občanství je vlastně nadstavbou občanství státního, jelikož nepřináší stejná práva jako občanství státní, ale v mnohém tato práva rozšiřuje a doplňuje. Občanství státní zaručuje z velké části ochranu jen na území daného státu, avšak občanství evropské na území všech členských států, i když v omezené formě.

Evropské občanství neexistuje samo o sobě, je totiž podmíněno občanstvím členského státu. To jej dělá ještě specifičtější než občanství státní. Jelikož státní občanství existuje i bez evropského, ale je nabýváno či pozbýváno v zásadě pouze na základě nabytí či pozbytí státního občanství členského státu. Občanství státní je tedy primární a občanství EU je od něho odvozené.

Co se týče vývoje práv občanů, je zde patrný značný rozdíl. Tradiční občanství ústavních demokracií ve svém vývoji postupovalo směrem od politického svazku tím, že občan nabyl nejprve politických práv a až poté se rozšiřovala sociální a ekonomická práva občanů. Vývoj v EU byl založen opačně na „bázi obchodu“, tedy vytvoření takových podmínek, aby

podmínky ekonomického prostředí umožňovaly svobodu uplatnění profesí a pohyb produktů výroby.¹³¹

EU ani nebyla vytvořena za účelem ochrany práv občanů, tím pádem je občanství Unijní postaveno na jiném základě, a to právě na základě občanství státního.

Zásadní rozdíl je v tom, že občanství je definováno státoobčanským svazkem, právním vztahem fyzických osob ke státu, a je základem pro vznik práv a povinností pro obě strany tohoto vztahu. O tom ale v případě EU nemůže být řeč. EU jako objekt *sui generis* není ani klasickou mezinárodní organizací ani federací. Mezi EU a jejími občany existuje zcela odlišný vztah než mezi občany a národním státem, není proto možné konstatovat, že evropské občanství dosahuje úrovně občanství státního. Evropské občanství sice vykazuje jisté prvky jako občanství státní, ale dokud nebude EU federací či státem, nebude ani občanství Unie dosahovat úrovně občanství státního, ale bude i nadále institutem *sui generis*.

Když se pokusíme porovnat jednotlivá práva, která zaručují obě občanství, dojdeme k následujícímu. Právo volného pohybu a pobytu na půdě EU je ukotveno v primární legislativě, avšak sekundární legislativa stanovuje podmínky pro uplatňování tohoto práva, tudíž není naprosto neomezené jako je tomu při uplatňování tohoto práva v rámci národního státu.

Právo na ochranu zdraví, hmotné zabezpečení a na bezplatné vzdělání je poskytováno občanům výhradně ze strany členských států. EU taková práva zatím nezaručuje, tedy ani nemohou vyplynout z evropského občanství.

Naproti tomu v rámci EU je zaručeno právo na konzulární a diplomatickou ochranu a právo občanské iniciativy. Tato práva zase neposkytuje národní stát.

Co se týče povinnosti občanů, ty jsou dány ústavami a vnitrostátními zákony, avšak nyní není v podstatě možné nalézt žádnou část ve smlouvách, která by zakládala povinnosti občanům EU. Problém spočívá v tom, že

---

¹³¹ BLAHOŽ, J.- KLÍMA, K. - SKÁLA, J. *Ústavní právo Evropské unie*. Dobrá Voda u Pelhřimova : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2003. s. 42.

tradiční ústavní občanské povinnosti jako například povinnost služby v ozbrojených silách či povinnost daňová jsou postaveny na fungování jisté veřejné funkce státu, např. obrany nebo fiskální funkce, která zahrnuje i mnoho dalších funkcí veřejné moci, jež stát realizuje ve veřejném zájmu.¹³²

V článku 20 SFEU je možné nalézt, že „občané Unie mají práva a povinnosti stanovené Smlouvami“, dále je však uveden pouze výčet práv. Z toho je možné vyvodit možnost budoucích změn, kdy mohou být v rámci integrace stanoveny občanům EU jisté povinnosti.

Povinností státního občana je věrnost a obrana státu, dodržování právních předpisů, povinná školní docházka a placení daní. Věrnost státu je pak zajištěna složením státoobčanského slibu. Na půdě EU však takovéto povinnosti stanoveny nejsou. I když jistá forma přispívání do unijního rozpočtu zde je, děje se tak nepřímo prostřednictvím státu. Zavedení odvádění daní přímo do rozpočtu EU je zatím otázkou diskusí.

V některých členských státech je uzákoněna povinná účast ve volbách. Avšak povinnost účastnit se voleb do EP není v komunitárním právu upravena a záleží na členských státech, jak tuto možnost upraví.

Občanství Unie ovlivňuje zásadním způsobem postavení občanů členských států tím, že evropským občanům zaručuje rovné právní zacházení, které není podmíněno státní příslušností, ale jen případnými požadavky, které jsou definovány pro všechny státní příslušníky stejně.¹³³

Lze podotknout, že obě občanství jsou ve vztahu „kohabitace“, avšak občanství členského státu je primární a občanství EU derivované. V tom smyslu EU zdůrazňuje, že státní občanství jsou chráněna, a tím respektuje ústavněprávní identitu členských států.¹³⁴

---

¹³² BLAHOŽ, J.- KLÍMA, K. - SKÁLA, J. *Ústavní právo Evropské unie*. Dobrá Voda u Pelhřimova : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2003. s. 41.

¹³³ POMAHAČ, R. *Evropské právo*. Praha: Karolinum, 2003. s. 85.

¹³⁴ BLAHOŽ, J.- KLÍMA, K. - SKÁLA, J. *Ústavní právo Evropské unie*. Dobrá Voda u Pelhřimova : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2003. s. 40.

Z toho co bylo uvedeno v této kapitole se nabízí následující odpověď na otázku srovnatelnosti práv evropského a státního občanství, a to, že není možné docela srovnávat tyto dva instituty, jelikož je jeden odvozen od druhého, a tím pádem poskytuje i odlišná práva, která se i jinak vyvíjela.

7. BUDOUCNOST EVROPSKÉHO OBČANSTVÍ

Ve srovnání s historií evropské integrace je evropské občanství velmi mladým institutem a má mnohé ještě před sebou, avšak do jaké míry bude evropskému občanství věnována pozornost a jaká další práva budou přiznána evropským občanům, záleží především na ochotě států prohlubovat integraci.

Evropské občanství otevírá další perspektivu pro vztah občana a komunitární moci. Cílem tohoto institutu je dát evropské materiální ústavě demokratičtější základy, nikoli tedy pouze mezinárodně právně smluvní. Občanství tvoří esenciální prvek demokracie. Znamená to, že je třeba přehodnotit dosah politických hranic, mimo samotný stát a novou formu politické sounáležitosti, na jejímž základě bude vybudována loajalita občana členského státu vůči EU. Vývoj občanství umožňuje rozvíjet nejen příslušnost politickou, ale i možnosti ekonomické a sociální naplně tohoto vztahu, tedy s cílem směřujícím ke konstitucionalizaci základních sociálních práv. Občanství umožňuje tedy kombinovat funkční a ústavní dimenze integrace.¹³⁵

Follesdal uvádí, že evropské občanství nabízí příliš málo a příliš pozdě. Tuto myšlenku opírá o podstatu občanství, podle které je evropské občanství co do obsahu chudé a jeho budoucí funkce zůstávají nevyjasněné a sporné, kromě jasného požadavku na doplnění spíše než nahrazení občanství státního. Historicky, občanství sloužilo ke zvýšení odolnosti proti nezákonným vládám a k usměrnění státní moci k všeobecnému dobru. Ale Evropané už požívají širokého rozsahu občanských a politických práv, která zaručuje Evropská úmluva o lidských právech a Listina základních práv občanů EU. Evropané se v otázkách sociálních práv a sociálního zabezpečení obraceli na své vlastní vlády. Proto evropské občanství může těžko soutěžit po této stránce. Naopak domnělý důraz Unie na tržní práva je chápán jako ohrožení domácích přerozdělovacích opatření. Takže od

---

¹³⁵ BLAHOŽ, J.- KLÍMA, K. - SKÁLA, J. *Ústavní právo Evropské unie*. Dobrá Voda u Pelhřimova : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2003. s. 40-41.

evropského občanství lze těžko očekávat usilovnou podporu jako ochranu proti nezákonné vládě nebo k zaručení sociálních práv. Nicméně, evropské občanství může být považováno jako prostředek, který má zvýšit důvěru mezi občany Evropy.¹³⁶

S uvedenými myšlenkami Follesdala se je možné se ztotožnit jen do určité míry. Tvrzení, že evropské občanství přináší příliš málo a příliš pozdě je velmi hrubým shrnutím evropského občanství. Musíme vzít v potaz, jakým vývojem prošla evropská společenství během své existence, a že to byl mnohdy velmi složitý proces. To, že evropské občanství nezaručuje taková práva jako občanství státní, vychází ze specifčnosti evropského občanství a tou je i to, že k uplatnění práv evropského občanství dochází vlastně až při opuštění domovského státu.

I kdyby evropské občanství zaručovalo taková práva, jako zaručuje občanství státní, pravděpodobně by se nesetkalo s všeobecným souhlasem a podporou, navíc členské státy si zatím natolik váží své suverenity a státnosti, že by se státního občanství vzdávaly jen těžko. Příkladem jsou již zmíněné problémy se schvalováním SEU v Dánsku.

Pro demokracii a takové společenství jako je EU je velmi důležité chránit lidská práva a poskytovat svým občanům více možností k využití práv vyplývajících z občanské příslušnosti k EU. Lze tedy konstatovat, že zavedení evropského občanství bylo dalším nevyhnutelným stupněm integrace EU, jestliže EU chce vytvořit entitu podobnou více či méně státnímu zřízení, ať již v podobě federace nebo jiné. Postupné pozvedávání občanství od tržního až po současné evropské občanství je logickým vyústěním integračních snah a plní funkci přibližování institucí občanům, protože jakmile jsou občanům poskytnuta jistá práva, která rozvíjí jejich základní práva budou občané k tomu, kdo jim tato práva přináší, vstřícnější.

---

¹³⁶ FOLLESDAL, A. Union Citizenship: Unpacking the Beast of Burden. In: *Law and Philosophy*, Vol. 20, No. 3, Union Citizenship, May, 2001, s. 314-315.

Na druhou stranu je zapotřebí uvést, že ochrana těchto práv by mohla být ještě účinnější, zejména co se aktivní legitimace občanů v řízeních před SD týče. Zahrnutí aktivní legitimace fyzických osob do práv evropského občanství by nejspíše vyústilo v zahlcení SD či Tribunálu, takže by bylo zapotřebí vytvoření nové soudní komory či komor.

Aby evropské občanství nebylo pouhým doplňkem občanství státního, bylo by zapotřebí učinit několik významných změn k posílení práv občanů.

Dosavadní pojetí občanství EU je založeno na souvislostech politických, jelikož na občanství EU jsou vázána pouze určitá politická práva.¹³⁷

Formulování povinnosti občanů EU znamená zejména politické rozhodnutí a shodu, případně formulování řešení obvyklých funkcí státu a jejich organizační zajištění státy, resp. jejich občany. Formulování fiskální funkce je podmíněné definováním daňové soustavy EU.¹³⁸

Nedávno se objevily návrhy, aby každá země převáděla do rozpočtu EU určité procento z vybrané daně z přidané hodnoty, čímž by pominula nutnost sjednocování daní v EU a současně by vzniklo pouto mezi EU a jejími občany, kteří by si byli vědomi, že z jejich peněz jsou hrazeny politiky EU, což by je mělo podněcovat k většímu zájmu o dění v EU a o to, jak jsou jejich daně využity. Také by se dal očekávat zvýšený zájem o volby do EP, který by sloužil jako skutečný projev vůle evropského lidu a který by kontroloval Komisi v hospodaření se svěřenými daněmi. Mohlo by tak dojít ke značnému posunu od současného nezájmu o evropské dění a od klesající volební účasti při volbách do EP. Mezi občany EU a jejími institucemi by se tak vytvořila funkční a praktická vazba, která by motivovala veřejnost v EU k větší angažovanosti. Avšak toto je zatím velmi nereálné, jelikož neexistuje silně uvědomělá evropská identita, na základě které by občané jednoho členského státu pokládali občany jiných členských zemí za své spoluobčany. Na národní úrovni platí to, že obyvatelům Prahy nevádí, že jejich daně jsou

---

¹³⁷ BLAHOŽ, J.- KLÍMA, K. - SKÁLA, J. *Ústavní právo Evropské unie*. Dobrá Voda u Pelhřimova : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2003. s. 41.

¹³⁸ Ibid.

využívány na politiku zaměstnanosti např. na Ostravsku, protože pokládají tamní obyvatele za své krajany, které je nutné podpořit. Tento přístup by pak měl platit i ve vztahu například Němců, Britů, Francouzů a Holanďanů k Polákům, Čechům, Slovákům, Bulharům a Rumunům. Tato představa je však značně nereálná.

Ještě dlouho nebudou občané EU natolik uvědoměli, aby vedle občanství státního byli hrdí i na občanství evropské, a byli více či méně povolní přistoupit na to, že k němu budou připojeny další povinnosti. Ty by měly být vyváženy řadou výhod a také patřičnou hrdostí na evropské občanství. Pouze tak bude docíleno naplnění opravdové podstaty evropského občanství.¹³⁹

Evropská občanská identita má schopnost přerůst hranice národního státu a být v jistém smyslu nadnárodní, ale přitom zůstat ukotvena v politických procesech, jež se odehrávají na území národního státu. Jde ovšem o problém sdíleného občanství, evropské občanství je politickou nadstavbou, vedle občanství národního, které je hlubším a intenzivnějším zdrojem občanské loajality. Evropské občanství může existovat jen tehdy, pokud jednotlivé národní identity budou otevřené, pluralitní a budou se opírat o ideu lidských a občanských práv.¹⁴⁰

Evropská unie je zatím značně vzdálená vytvoření evropského politického národa a ani v konstrukci evropského občanství není možné najít nic, co by svědčilo o opaku. Svoboda volného pohybu osob výrazně překračuje hranice ekonomické ústavy a napojila se na prostor sociálních práv, bezpečnosti a výkonu spravedlnosti.¹⁴¹

Evropský „demos“ jako zdroj politické suverenity sice v Evropě neexistuje, ale liberální občanství, spojené s nadnárodním pojetím práv a spravedlnosti, může být oporou evropských institucí a evropského práva díky tomu, že

---

¹³⁹ STULÍK, David. *Evropská identita jako předstupeň občanství EU*. 29. července 2005. [online]. [cit. 2011-09-06]. Dostupné z <<http://www.euractiv.sk/buducnost-eu/analyza/evropska-identita-jako-predstuden-obcanstvi-eu>>.

¹⁴⁰ ZNOJ, M. Perspektiva evropského občanství. In: *Spor o Evropu: postdemokracie, nebo predemokracie*. [online] Praha Filosofia, 2005. S. 125-139. [cit. 2008-03-31]. Dostupné z <upol.ff.cuni.cz/ucitele/znoj/evropa_public05.pdf>.

¹⁴¹ POMAHAČ, R. *Evropské právo*. Praha: Karolinum, 2003. s. 81.

pomáhá zbavit národní identitu jejích xenofobních a šovinistických rysů, které nás vedou zpět do temné evropské minulosti.¹⁴² I když neexistuje evropský lid, EU se snaží pomocí různých programů např. Evropa pro občany přiblížit se občanům natolik, aby si k ní vytvořili pevný vztah.

Analýza tvorby politik a rozhodovacích procesů v EU naznačuje, že národní identitou se prokazují i zástupci jednotlivých států, většinou ne ve jménu státních občanů, ale jménem vlád.¹⁴³

Ideálním integračním krokem v budoucnu by bylo zrušení státního občanství a ponechání pouze občanství evropského, to by ovšem vyžadovalo několik zásadních změn. Všechny členské státy by musely harmonizovat podmínky pro přiznávání státního občanství, jinak by docházelo k tomu, že uchazeči o občanství by inklinovali k tomu, splnit podmínky toho státu, který má dané podmínky nejlépe splnitelné, dalším problémem jsou odlišné tradice členských států, co se například dvojího občanství týče, některé státy jej umožňují, některé naopak.

Jestliže hned při schvalování SEU si Dánsko vyjednalo dodatek, že evropské občanství nenahrazuje občanství státní, v současné době by se tomu mnoho států bránilo a rozhodně by takový krok nebyl dostatečně pochopen, to by EU musela být vskutku federací, ale k tomu má stále značně daleko. A ani se to v současné době nejeví jako příliš reálná vize. EU je nyní značným kolosem a každá další zásadní diskuse se stává těžší a těžší, když přihlídneme k tomu, že v budoucnu dojde k dalšímu rozšíření, bude situace ohledně vzájemné shody ještě horší.

Dále by všechna práva, jež zajišťuje Listina základních práv EU, mohly být začleněna do evropského občanství. Problémem Listiny je však, že v ní není přímo načrtnut kontrolní mechanismus ochrany těchto práv. Dalším problémem by byla bezpodmínečná platnost Listiny na území všech

---

¹⁴² ZNOJ, M. Perspektiva evropského občanství In: *Spor o Evropu: postdemokracie, nebo predemokracie*. [online] Praha Filosofia, 2005. S. 125-139. [cit. 2008-03-31]. Dostupné z <upol.ff.cuni.cz/ucitele/znoj/evropa_public05.pdf>.

¹⁴³ POMAHAČ, R. *Evropské právo*. Praha: Karolinum, 2003. s. 81.

členských států. Naopak to, že listina pracuje s pojmy, občané, všichni, residenté, by mohlo být výhodou při zrušení státního občanství, protože přiznává práva různým skupinám, které jsou v EU zastoupeny.

Evropské občanství nebylo od svého vzniku příliš modifikováno a hned po vzniku mu byla odepřena alespoň hypotetická možnost nahradit někdy v budoucnu občanství státní. EU by se musela stát skutečnou federací, aby mohl být uskutečněn tento návrh, což v případě některých států nepřipadá v úvahu.

V případě úspěšné implementace výše uvedených návrhů by se dalo mluvit o tom, že evropské občanství nabízí mnohem více než občanství státní a stalo by se významnější, problém ale je, že k využívání evropského občanství dochází až při vstupu občana členského státu na území jiného členského státu. V domovském státě se v současné době nemůže občan domáhat práv vyplývajících z evropského občanství, jelikož není naplněna jejich podstata.

V současné době se EU nachází v takové fázi integrace, že by výše uvedené návrhy byly stěží implementovatelné, zejména co se euroskepticismu a různé platnosti Listiny na území členských států týče.

ZÁVĚR

Cílem této práce bylo podívat se pod pokličku evropského občanství, porovnat obsah občanství evropského s občanstvím státním a potvrdit či vyvrátit hypotézu, zda evropské občanství dosahuje úrovně občanství státního.

Mezi hlavní specifika evropského občanství patří to, že žádné jiné mezinárodní společenství nemá nic podobného evropskému občanství, v tomto směru je tedy evropské občanství unikátem. Dalším specifikem evropského občanství je to, že neexistuje samo o sobě, ale je podmíněno občanstvím státním. K využití většiny práv včleněných do evropského občanství pak dochází zejména až při opuštění domovského státu.

Evropská integrace byla od počátku zaměřena spíše na ekonomické aspekty, ochrana lidských práv či zaručení jiných práv než ekonomických na půdě společenství se dostala do popředí až v 70. letech 20. století. Zde se jednalo zejména o snahy EP o vytvoření EU. Avšak ke vzniku EU a evropského občanství došlo až v letech 90. I když ani zavedení evropského občanství se neobešlo bez problémů, Dánské království si vyjednalo výjimku, že evropské občanství nenahrazuje občanství dánské.

Dá se konstatovat, že zpočátku nebyl tento institut plně pochopen ani využíván, bylo zapotřebí dalšího vývoje, zejména co se týče podpůrných právních aktů např. směrnic v tomto směru. A dále také změna v rozhodování SD, která sice nastala, ale byla velmi pozvolná, zpočátku SD vykládal problémy, které mohly spadat pod články evropského občanství, jinými články SES. Postupem času se však situace změnila a SD dal evropskému občanství plnou váhu. Činnost SD bude i nadále velmi důležitá, co se určování zásad týče.

Co se týče vzniku občanství na půdě EU, došlo k němu až po zaručení ekonomických práv, v členských státech jsou ovšem zaručena nejprve práva občanská a politická. Zde je nutné zmínit, že základem státu je obyvatelstvo, avšak EU nemá své obyvatelstvo, jelikož obyvatelé členských států budou vždy v první řadě občané národních států, a až poté občany Unie. Státní příslušnost se dá vymezit pocitem sounáležitosti s ostatními příslušníky už kvůli stejným kulturním, jazykovým a historickým předpokladům. Na půdě EU však tento typ občanské příslušnosti chybí, protože neexistuje evropský lid jako takový.

Evropské občanství kohabituje s občanstvím státním, tj. že se v žádném případě nenahrazují ani si nijak nekonkurují, státní občanství je základem pro nabytí občanství EU, tudíž je občanství EU doplňkem občanství státního. A z tohoto hlediska je velmi obtížné porovnávat tyto dva subjekty, jako by byly na stejné úrovni.

Podle toho, co bylo o občanství EU uvedeno výše, je možné dospět k několika závěrům. S ohledem na zodpovězení výzkumných otázek byla hypotéza této práce vyvrácena. Evropské občanství nedosahuje úrovně občanství státního, protože zde není možné pozorovat natolik silné a vzájemné pouto mezi občanem a EU, jako je tomu u opravdových států, tj. členských zemí. Zejména zde chybí stanovení povinností občanů EU, ve Smlouvách je sice nastíněna tato možnost, ale k výslovnému uvedení povinností občanů EU zatím nedošlo.

Z výše uvedeného vyplývá, že evropské občanství neprošlo snadným vývojem, ale práva, která poskytuje a zaručuje, jsou více než přínosem všem evropským občanům. Není nutné těchto práv využívat, ale jen samo vědomí, že existuje možnost využít těchto práv je dostačující k tomu, aby občané členských států byli evropskými občany v pravém slova smyslu. Dnes jsou jen občany členského státu. A pokud se lidé nezajímají o dění v Evropské unii, tak si ani nejsou vědomi svých možností a práv.

Občanství EU je nutné posuzovat jako určitou snahu o budování evropské identity, avšak je zde problém podmínky přeshraničního prvku, což tuto snahu do jisté míry znesnadňuje. Pokud budou občané členských států bydlet a pracovat celý život pouze v členském státě svého původu, občanství Unie se na ně v podstatě nebude vztahovat.

V každém případě je občanství EU institut s velmi nadějnou budoucností a skrývá v sobě možnosti pro další rozvoj práv občanů či jejich povinností, avšak je na institucích EU a také na samotných občanech jak těchto příležitostí využijí.

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

ČR	Česká republika
EHS	Evropské hospodářské společenství
EP	Evropský parlament
ES	Evropské společenství
ESUO	Evropské společenství uhlí a oceli
ESVČ	Evropská služba pro vnější činnost
EU	Evropská unie
EURATOM	Evropské společenství pro atomovou energii
JEA	Jednotný evropský akt
LS	Lisabonská smlouva
SD	Soudní dvůr Evropské unie
SES	Smlouva o Evropském společenství
SEU	Smlouva o Evropské unii
SFEU	Smlouva o fungování Evropské unie

PRAMENY A LITERATURA

Literatura

BELLAMY, Richard – WARLEIGH, Alex. *Citizenship and Governance in the European Union*. London: Continuum, 2001. 213 s. ISBN 0-8264-5347-3.

BETTEN, Lammy – GRIEF, Nicholas. *EU Law and Human Rights*. London: Longman, 1998. 158 s. ISBN 0-582-28716-2.

BLAHOŽ, Josef - KLÍMA, Karel - SKÁLA, Josef. *Ústavní právo Evropské unie*. Dobrá Voda u Pelhřimova: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2003. 939 s. ISBN 80-86473-48-1.

DELANEY, Erin. *Right To An Effective Remedy: Judicial Protection And European Citizenship*. [online]. The Federal Trust [cit. 2008-04-06]. Dostupné z <<http://www.fedtrust.co.uk/uploads/constitution/delaney.pdf>>.

FILIP, Jan. *Vybrané kapitoly ke studiu ústavního práva*. Brno: Masarykova univerzita, 2001. 2. doplněné vydání. 458 s. ISBN 80-210-2592-1.

FOLLESDAL, Andreas. Union Citizenship: Unpacking the Beast of Burden. In: *Law and Philosophy*, May 2001, Vol. 20, No. 3, Union Citizenship, s. 313-343.

GERLOCH, Aleš – HŘEBEJK, Jiří – ZOUBEK, Vladimír. *Ústavní systém České republiky* Praha: Prospektrum 1999. 3. vydání. 520 s. ISBN 80-7175-077-8.

GUILD, Elspeth. *The Legal Elements of European Identity: EU Citizenship and Migration Law*. The Hague: Kluwer Law, 2004. 265 s. ISBN 90-411-2304-0.

KELLERMANN, Alfred E. – DE ZWANN, Jaap W. – CZUCZAI, Jenő. *EU Enlargement: The Constitutional Impact at EU and National Level*. The Hague: T.M.C. Asser Press, 2001. 601 s. ISBN 90-6704-132-7.

KLUČKA, Ján - PECHO, Peter. Občianstvo v medzinárodnom a európskom práve. In: *Právny obzor*, 2007, č. 3, s. 205-225.

KOSTAKOPOULOU, Dora. Ideas, Norms and European Citizenship: Explaining Institutional Change. In: *Modern Law Review*, Mar 2005, Vol. 68, Issue 2, s. 233-267.

LA TORRE, Massimo. *European Citizenship: An Institutional Challenge*. The Hague: Kluwer Law, 1998. 476 s. ISBN 90-411-9659-5.

MARTINEC, D. *Státní občanství*. [online]. [cit. 2011-08-01]. Dostupné z <<http://sorry.vse.cz/~xmard16/vyukproj/obcanstv.htm>>.

NOVÁK, P. *Europoslanci podpořili společnou unijní diplomatickou službu..* [online]. [cit. 2011-07-16]. Dostupné z <http://www.rozhlas.cz/zpravy/evropskaunie/_zprava/europoslanci-podporili-spolecnou-unijni-diplomatickou-sluzbu—756578>.

PAVLÍČEK, Václav. a kol. *Ústavní právo a státověda 1. díl*. Praha: Linde, listopad 1998, ISBN 80-7201-141-3.

POMAHAČ, Richard. *Evropské právo*. Praha: Karolinum, 2003. 203 s. ISBN 80-246-0576-7.

STULÍK, David. *Evropská identita jako předstupeň občanství EU*. 29. července 2005. [online]. [cit. 2011-08-16]. Dostupné z <<http://www.euractiv.sk/buducnost-eu/analyza/evropska-identita-jako-predstupen-obcanstvi-eu>>.

ŠIŠKOVÁ, Naděžda. *Dimenze ochrany lidských práv v Evropské Unii*. Praha: Linde Praha, 2008. 255 s. ISBN 978-80-7201-710-2.

VINK, Maarten. *Limits of European Citizenship: European Integration and Domestic Immigration Policies*. New York: Palgrave Macmillan, 2005. 209 s. ISBN 1-4039-3936-5.

ZNOJ, Milan. Perspektiva evropského občanství In: *Spor o Evropu: postdemokracie, nebo predemokracie*. [online] Praha: Filosofia, 2005. s. 125-139. [cit. 2008- 3- 31].
Dostupné z <http://upol.ff.cuni.cz/ucitele/znoj/evropa_public05.pdf>.

16009. *Nabývání státního občanství – filiace, adopce,určení otcovství, nalezení, opce* [online].[cit.2010-04-15]. Dostupné z <<http://www.epravo.cz/top/clanky/nabyvani-statniho-obcanstvi-filiace-adopceurceni-otcovstvi-nalezeni-opce-16009.html>>.

16011. *Pozbývání státního občanství* [online]. [cit. 2010-04-15]. Dostupné z <<http://www.epravo.cz/top/clanky/pozbyvani-statniho-obcanstvi-16011.html>>.

EU citizens are entitled to consular and diplomatic protection of 27 EU countries. [online] Freedom, Security and Justice, May, 2007. [cit. 2008-04-06]. Dostupné z <http://ec.europa.eu/justice_home/fsj/citizenship/diplomatic/fsj_citizenship_diplomatic_en.htm>.

EU se pře o podobu diplomatické služby [online]. Euractiv 23.03.2010 [cit. 2010-04-16]. Dostupné z <<http://www.euractiv.cz/evropske-institute/clanek/ashton-predstavila-zkraceny-navrh-evropske-diplomaticke-sluzby-007267>>.

European External Action Service. [online]. European Union External Action. [cit. 2011-09-16].

Dostupné z

<http://www.eeas.europa.eu/background/organisation/index_en.htm>.

European Union citizenship, a wide set of rights and obligations. [online]. Freedom, Security and Justice, June, 2006. [cit. 2008-04-06]. Dostupné z <http://ec.europa.eu/justice_home/fsj/citizenship/fsj_citizenship_intro_en.htm#part_2>.

Institucionální záležitosti v květnu 2010. 4. června 2010. [online]. [cit. 2011-07-16]. Dostupné z <<http://www.euroskop.cz/8443/16567/clanek/institucionalni-zalezitosti-v-kvetnu-2010>>.

Petition to the European Parliament and complaint to the Ombudsman, official channels of concern for anyone living in an EU Member State. [online]. Freedom, Security and Justice, June 2006. [cit. 2008-04-06] Dostupné z <http://ec.europa.eu/justice_home/fsj/citizenship/ombudsman/fsj_citizenship_ombudsman_en.htm>.

The EU's External Action Service: New actor on the scene. 2. února 2011 [online]. [cit. 2011-07-16]. Dostupné z <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/CS/genaf/f/114333.pdf>.

Prameny

Amsterodamská smlouva, Úřední věstník C 340/1, 1997.

Commission Report on the implimentation of a Passport Union. *Zpravodaj Evropských Společenství*. Červenec 1975, příloha 7/75.

Jednotný evropský akt, Úřední věstník L 169/1, 1987.

Lisabonská smlouva, Úřední věstník C 306 ze dne 17. 12.2007.

Listina základních práv a svobod, Ústavní zákon č. 2/1993 Sb. ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.

Listina základních práv Evropské unie, Úřední věstník C 83 ze dne 30. 3. 2010.

Meetings of the heads of state or government, Paris 9-10 December 1974 [online]. [cit. 2011-07-30]. Dostupné z <http://aei.pitt.edu/1459/01/Paris_1974.pdf>.

Nález Ústavního soudu ČR Pl.ÚS 9/94, č. 207/1994 Sb. (nabývání státního občanství ČR státními občany SR).

Nález Ústavního soudu ČR Pl.ÚS 29/09, č. 387/2009 Sb. (ústavnost Lisabonské smlouvy II).

Nářízení Rady (EHS) č. 1612/68 o volném pohybu pracovníků uvnitř Společenství. Úřední věstník L 257 ze dne 19. 10. 1968 S. 0002 – 0012.

Nářízení Rady (ES) č. 1408/71 o uplatňování systémů sociálního zabezpečení na zaměstnané osoby a jejich rodiny pohybující se v rámci Společenství. Úřední věstník L 149 ze dne 5. 7. 1971 S. 0002 – 0050.

Návrh Smlouvy zakládající Evropskou unii. Úřední věstník Evropských Společenství C 77/33 ze dne 14. 2. 1984.

Niceská smlouva, Úřední věstník C 80 ze dne 10. 3. 2001.

Report from the ad hoc Committee on a People's Europe, in Bulletin of the European Economic Community. March 1985, No 3, pp. 111-117. [online]. [cit. 2011-09-15]. Dostupné z <http://www.cvce.eu/obj/Report_on_a_People_s_Europe_29_March_1985-en-e5da4b30-6c79-483c-94bb-96b0fe0c6579.html>.

Report submitted to the Milan European Council (Milan, 28-29 June 1985), in Bulletin of the European Communities. 1985, No Supplement 7/85, pp. 18-30. [online]. [cit. 2011-09-15]. Dostupné z <http://www.cvce.eu/obj/Report_by_the_Committee_on_a_People_s_Europe_submitted_to_the_Milan_European_Council_Milan_28_and_29_June_1985-en-b6f17ee2-da21-4013-9573-c2b159f86ff5.html>.

Rozhodnutí zástupců vlád členských států, zasedajících v Radě 95/553/ES, o ochraně občanů Evropské unie prostřednictvím diplomatických a konzulárních zastoupení. Úřední věstník L 314 ze dne 28. 12. 1995 s. 0073 – 0076.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/38/ES o právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států, o změně nařízení (EHS) č. 1612/68 a o zrušení směrnic 64/221/EHS, 68/360/EHS, 72/194/EHS, 73/148/EHS, 75/34/EHS, 75/35/EHS, 90/364/EHS, 90/365/EHS a 93/96/EHS. Úřední věstník L 158 ze dne 30. 4. 2004 S. 0077 – 0123.

Směrnice Rady 73/148 o odstranění omezení pohybu a pobytu státních příslušníků členských států uvnitř Společenství v oblasti usazování a pohybu služeb. Úřední věstník L 172 ze dne 28. 6. 1973 S. 0014 – 0016.

Směrnice Rady 90/364/EHS o právu pobytu. Úřední věstník L 180 ze dne 13. 7. 1990 S. 0026 – 0027.

Směrnice Rady 93/109/ES, kterou se stanoví pravidla pro výkon práva volit a být volen ve volbách do Evropského parlamentu občanů Unie, kteří mají bydliště v některém členském státě a nejsou jeho státními příslušníky. Úřední věstník L 329 ze dne 30. 12. 1993 S. 0034 – 0038.

Směrnice Rady 94/80/ES, kterou se stanoví pravidla pro výkon práva volit a práva být volen v obecních volbách pro občany Unie s bydlištěm v členském

státě, jehož nejsou státními příslušníky. Úřední věstník L 368 ze dne 31. 12. 1994 S. 0038 – 0047.

Smlouva o ES, Úřední věstník C 340 ze dne 10. 11. 1997.

Smlouva o EU, Úřední věstník C 325/7, 1992.

Smlouva o fungování EU, Úřední věstník C 83 ze dne 30. 3. 2010.

Smlouva o Ústavě pro Evropu, Úřední věstník C 310 ze dne 16. 12. 2004.

The European Council Fontainebleau 25-26 June 1984. [online]. [2011-07-30]. <http://aei.pitt.edu/1448/01/Fontainebleau__june_1994.pdf>.

Tindemans, Leo. (1975) *Zpráva Leo Tindemanse, premiéra Belgie, Evropské Radě*. Zpravodaj Evropských Společenství, příloha 1/76.

Zákon č. 40/1993 Sb. o nabývání a pozbývání státního občanství České republiky.

Zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání.

Judikatura Soudního dvora EU

C-193/94 Trestní řízení proti S. Skanavi a K. Chryssanthakopoulosovi [1996] ECR I-00929

C-214/94 I. Boukhalfa v. Bundesrepublik Deutschland [1996] ECR I-02253

C-4/95 a C- 5/95 F. Stober a J. M. P. Pereira v. Bundesanstalt für Arbeit [1997] ECR I-00511

C-299/95 F. Kremzow v. Rakouská republika [1997] ECR I-02629

C-85/96 M. M. Sala v. Freistaat Bayern [1998] ECR I-2691

C-274/96 Trestní řízení proti H. O. Bickelovi a U. Franzovi [1998] ECR I-07637

C-135/99 U. Elsen v. Bundesversicherungsanstalt für Angestellte [2000]
ECR I-10409

C-184/99 R. Grzelczyk v Centre public d'aide sociale d'Ottignies-Louvain-la-Neuve [2001] ECR I-06193

C-413/99 Baumbast a R v. Secretary of State for the Home Department [2002] ECR I-07091

C-60/00 M. Carpenter v. Secretary of State for Home Department [2002] ECR I-06279

C-50/00 P – Unión de Pequeños Agricultores v. Rada Evropské unie [2002] ECR I-06677

C-148/02 C. Garcia Avello v. Belgický stát [2003] ECR I-11613

C-224/02 H. A. Pusa v. Osuuspankkien Keskinäinen Vakuutusyhtiö [2004] ECR I-05763

C-456/02 M. Trojani v. Centre public d'aide sociale de Bruxelles [2004] ECR I-07573

C-300/04 M.G. Eman a O.B. Sevinger v. College van burgemeester en wethouders van Den Haag [2006] ECR I-08055

C-192/05 K. Tas-Hagen and R.A. Tas v. Raadskamer WUBO van de Pensioen- en Uitkeringsraad [2006] ECR I-10451

C-11/06 a C-12/06 R. Morgan v. Bezirksregierung Köln a I. Bucher v. Landrat des Kreises Düren [2007] ECR I-09161

C-524/06 H. Huber v. Bundesrepublik Deutschland [2008] ECR I-09705

C-135/08 J. Rottmann v. Freistaat Bayern [2009] ECR 00000

C-34/09 G. Ruiz Zambrano v. Office national de l'emploi [2011] ECR 00000

C-391/09 M. Runevič-Vardyn a L. P. Wardyn v. Vilniaus miesto savivaldybės administracija a další [2011] ECR 00000

C-434/09 S. McCarthy v. Secretary of State for the Home Department [2011] ECR 00000

C-75/11 Evropská komise v. Rakouská republika ECR 00000

C-147/11 Secretary of State for Work and Pensions v. L. Czop ECR 00000

C-148/11 Secretary of State for Work and Pensions v. M. Punakova ECR 00000

ABSTRAKT

Tématem této práce je evropské občanství, práce popisuje vznik institutu evropského občanství od historických předpokladů a geneze vzniku tohoto pojmu, dále vysvětluje co se skrývá pod samotným pojmem evropského občanství, tedy jaká práva přináší a jak se tato práva vyvíjela v průběhu let následujících po vzniku evropského občanství. Následuje přiblížení významných rozsudků Soudního dvora EU v tomto směru. Dále je evropské občanství porovnáno s občanstvím státním na příkladu České republiky. Nakonec je zodpovězena otázka, zda evropské občanství dosahuje úrovně občanství státního a jaký je předpokládaný vývoj evropského občanství do budoucna.

ABSTRACT

The topic of this thesis is European citizenship. The thesis describes origination of the European citizenship from the historical presumptions and origination of the idea, and then it explains what is included in this concept – the particular rights and their evolution in the course of the years following the creation of the European citizenship. The next part deals with the case-law of Court of Justice of the European Union concerning European citizenship. After that comes comparison of the European citizenship with national citizenship on the example of the Czech Republic. And the last part reviews the benefits of the European citizenship and looks into the future of the united Europe and European citizenship.

Klíčová slova

Evropské občanství • státní občanství • judikatura Soudního dvora Evropské Unie • komparace státního a evropského občanství • budoucnost evropského občanství

Key words

European citizenship • national citizenship • content of the citizenship • case law of the Court of Justice of the European Union • comparison of the European citizenship with national citizenship • future of the European citizenship